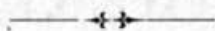

IZVESTJA

muzejskega društva za Kranjsko.

Uredil

Anton Koblar,

društveni tajnik.

V
37
—
9

Izdalo in založilo »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Letnik IX.

V Ljubljani, 1899.

Natisnila J. Elasnikova tiskarna.

IZV ESTJA

OSREDNJA KNJIZNICA

Osrednja knjižnica

Č185

N L 706 / 1970

Kazalo.

Razprave.

	Stran
Znameniti Slovenci. <i>Fridolin Kavčič</i>	1, 58
Iz kronike krškega mesta. <i>A. Koblar</i>	19
Kranjski dijaki na nemških vseučiliščih v XVI. in XVII. veku. <i>P. pl. Radics</i>	24
Rimska cesta »Aquileia—Siscia«. <i>Simon Rutar</i>	27, 41, 113
O Valentinu Vodniku. <i>Iv. Vrhovnik</i>	50
Plemenitniki v dobovskih farnih maticah. <i>Iv. Vrhovnik</i>	77
Slovenci duhovniki v zagrebški škofiji. <i>Žanko Barlč</i>	102, 125
Kranjska Marijina božja pota pred 200 leti. <i>V. Steska</i>	119
Sostro — Osterberg. <i>L. P.</i>	133
Slovenica. <i>A. Koblar</i>	145
Cesar Arnulf kot vladar v slovenskih pokrajinah. <i>Dr. Fr. Kos</i>	163
Stara mestna hiša ljubljanska. <i>V. Steska</i>	185
Gradovi in gradišča v brezoviški fari. <i>Ž. Novak</i>	191
Regesti listin boštanjskega arhiva. <i>A. Koblar</i>	200

Mali zapiski.

Prazgodovinske izkopine na Dolenjskem. <i>S. Rutar</i>	35
Od kod ime Tomaj? <i>Mat. Sila</i>	36
K životopisu slovenskega pisatelja Jurija Gollmayra. <i>I. Vrhovnik</i>	38
Slovenski napisi na stari cerkveni umetnini	39
Slovstvo	39, 223
Francoske ženitve v Ljubljani. <i>Iv. Vrhovnik</i>	72
Slovenski prisegi iz ljubljanskega mestnega arhiva. <i>A. Aškerc</i>	73
Slovenska pesem pri vstajenju pred dvesto leti. <i>Iv. Vrhovnik</i>	74

	Stran
Frančišek Juliani. <i>Iv. Vrhovnik</i>	75
Kobilice podeželna nadloga. <i>L. P.</i>	109
Frančišek Jakob baron pl. Schmidthoffen. <i>A. K.</i>	110
Vlaška prisega. <i>L. P.</i>	111
Slikar Herrlein — ilustrator slovenske knjige. <i>Iv. Vrhovnik</i>	137
Krst Turkov v Ljubljani. <i>A. K.</i>	138
Pogled na novo slovansko znanstveno slovstvo. <i>A. K.</i>	140
Star urbar v ljubljanskem kapiteljskem arhivu. <i>A. K.</i>	141
Cerkev sv. Petra v Dvoru pri Polhovem Gradcu. <i>A. K.</i>	144
Starinske najdbe na Kranjskem. <i>A. K.</i>	182
Simona Robiča zbirka mahov z l. 1871. <i>Iv. Vrhovnik</i>	184
Vojaški nabor pred tristo leti. <i>Iv. Vrhovnik</i>	221
Janzenistiški križevi pot. <i>Iv. Vrhovnik</i>	222
Jožefinske naredbe. <i>A. K.</i>	223

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik IX.

1899.

Sešitek 1.

Znameniti Slovenci.

Spisal Fridolin Kavčič.

Anton Zupančič.

Porojen je bil Anton Zupančič dne 23. majnika l. 1788. v Ljubljani od ubožnih, a omikanih meščanskih roditeljev. Ljudske šole in gimnazijo je dovršil v Ljubljani in vstopil v tamošnje semenišče. Kmalu si je bil pa svest, da nima svojstev za duhovni poklic, in se je posvetil modroslovnim naukom. Bil je dlje časa domači učitelj pri nekem kranjskem plemenitašu. Izprva je služil, ko je dovršil studije, kot suplent na ljubljanski gimnaziji, pozneje je postal učitelj zgodovine in rastlinstva na gimnaziji v Celju. Leta 1815. je prevzel stolicu poezije in retorike v 5. in 6. razredu in se je l. 1819. iz Celja preselil v Maribor. Od ondod so ga neugodne razmere silile v Koper, kjer je umrl 26. julija l. 1833.

Zupančič je bil izvrsten in marljiv nemški pesnik in deklamator; neumorno in uspešno je tudi deloval na polju domače zgodovine. Skrbno je nabiral starinske spomine, rimske ostanke in druge zanimivosti in to blago objavljal v različnih časopisih. Pisava njegova je spretna, romantična, duhovita. Za ono dobo nemške vzgoje, nemškega mišljenja in nemških šol je bil Zupančič zaveden Slovenec. Vestno je opazoval in popisaval šege, običaje, navade in starožitnosti slovenskega naroda in iz vseh njegovih mnogobrojnih zgodovinskih, potopisnih in narodopisnih sestavkov nam klije živa ljubezen do zapušče-

nega naroda slovenskega. Njegova predavanja so se odlikovala po globokomiselnosti in temeljitosti; najznačilnejša in najlepša lastnost v nemškem duhu odgojenega moža je pa bila, da se je pri vsaki priliki potrudil v svojih učencih (Slovincih) vzbujati ljubezen do domovine in materinega jezika.

Častiti starina, oče moj, c. kr. upokojeni uradnik Jakob Kavčič, je bil za časa Zupančičevega službovanja dijak mari-borske gimnazije in součenec Vogrinov, Hašnikov in Ilešičev, dočim so bili Miklošič, Vraz in Prelog jedno leto za njim. S temi rojaki je mnogokrat občeval, a s Hašnikom sta si bila iskrena prijatelja.

Zupančiča se oče prav živo spominja. Po njegovem nareku je bil Zupančič jako duhovit mož, majhne, čokaste postave, okroglega obličja, ognjevitih očij, prijaznega, uljudnega vedenja in razboritega kretanja.

Svojega učenca Miklošiča je Zupančič nazival »nebrušenega dijamanta«.

Znano je tudi, da je Zupančič Slomšku vcepil ljubezen do slovenskega jezika in pesnikovanja ter da je mnogo slovenskih dijakov predramil iz narodne nebržnosti. V peti in šesti šoli jim je nosil Vodnikove in Jarnikove poezije, katerih učenec in prijatelj je bil. Sam vrl govornik, vadil je svoje učence v govorništvu; sploh je bil Zupančič vzor vestnega učitelja in odgojitelja. Ko je zatisnil dne 26. julija l. 1833. v Koprnu na veke oči, priredili so mu veličasten pogreb. Najodličnejši učenci, črno oblečeni, so nosili rakev. Ne-le Koprčani so ga spremili k zadnjemu počitku, tudi od daleč na okrog je privrelo ljudstvo k pogrebu ljubeznivega človekoljuba.

Andrej baron Kopriva. ¹⁾

Andrej baron Kopriva je bil mož slovenskega pokolenja in l. 1670. posestnik širskega gradu nad Zidanim mostom in

¹⁾ V vikarijatni cerkvi v Krškem sé vidi lepa nagrobna plošča z grbom Koprive in tem-le napisom: »O Mensch, ich bin der gewesen, der du bist, dan du eylst mir nach zu aller Frist.« -- Hic ligt begraben der

gradov Rajhenburga na Štajarskem in Koprivnika na Kočevskem. Soproga mu je bila Sofija Chwalkovska plemenita Chwalkova. Imela sta dva sina. Prvi je bil Karol Leopold. Ta je vstopil v prusko armado in kot polkovnik padel v vojni l. 1709. Drugi, Julij Leopold, se je porodil dne 29. decembra l. 1695. in oženil se z Marijo pl. Grambovo. Umrl je dne 8. novembra l. 1768. Odpovedal se je v tujini baronstvu in se imenoval le plemenitega Caprivija. Sin mu je bil Kristijan Friderik pl. Caprivi, porojen v Wernigerode dne 10. septembra l. 1743. Umrl je kot pruski polkovnik 25. avgusta l. 1821. Oženjen je bil z Dorotejo Sofijo pl. Kannenwurf. Iz tega zakona se je porodilo mnogo sinov. Mej njimi je bil Julij Edvard, kralj. pruski tribunalski svetnik, ki se je porodil dne 10. septembra leta 1797. in umrl dne 25. oktobra l. 1865. Oženjen je bil z Emilijo Köpke. Najstarejši sin mu je bil grof Jurij Leo Caprivi, general pehote in bivši kancelar nemške države, ki je bil rojen v Charlottenburgu dne 24. februvarja l. 1831. in je umrl dne 6. februvarja 1899. V grbu imajo Caprivi-ji koprivo.

Matej Premru ²⁾

Porodil se je Matej Premru dne 11. februvarja l. 1783. na Ubeljskem pod Nanosom. Bil je posestnik velike kmetije. Za

ehrnvest vnd wolfyrnemb Her Andre Khopriva, gewester Rats-Burger vnd Handelsman zu Gurgfelt, welcher gestorben ist den 22. December im 1640. Jar, vnd sein liebe Hausfrau Helena, weliche verschiden ist den (17. Sept.) 16(54) Jar, sambt ihren geliebten Sohn Herrn Michaelen Khopriva, auch Rats-Burger vnd Handelsman alhie, welcher in Gott entschlaffen den (16. Aug.) 16(51) Jar, vnd seiner Hausfrau Margreta, auch Khinderlein, denen vnd vns allen Gott genedig sein welle. Amen. — Letnica smrti Andreja Koprive je na spomeniku 1640, ne pa 1648, kakor ima Lapajne v knjigi »Krško in Krčani« str. 78. Letnici, kateri smo postavili v oklepaje, sta na spomeniku premalo vidni in smo ji posneli po Lapajnetu, kateri piše, da so sorodniki krškega Andreja Koprive imeli v tistih časih rajhenburško grajščino. Nam se zde podatki o grajščaku Andreju Koprivi zgodovinsko malo utemeljeni.

Uredništvo.

²⁾ Mittheilungen des hist. Vereines für Krain, VIII. Jahrg. 1853.

časa francoskega vladanja na Kranjskem imenovali so tega premožnega in vplivnega moža županom, kar je navdušenemu Avstrijcu povzročilo mnogo nepravil. Francozi so ga nedlegovali in ga mučili, kar se je dalo. Ker ni prikrival svojega avstrijskega mišljenja, zdel se jim je sumljiv. Če je bila napovedana rekvizicija, izpraznili so najprvo županu vse shrambe, poklali perjad in odnesli ves živež. Dne 20. junija l. 1809., ko so Francozi še gospodarili okolu Ubeljskega, prijezdila je tja divizija avstrijskih vojakov pod poveljništvom majorja grofa Orčeca. Celih 48 ur so bili ti vojaki s svojimi konji brez hrane. Premru jih je skrivoma vodil na Nanos in jih na gori poskril. Ker so mu Francozi prejšnji dan ves živež in tudi seno odnesli, pokosil je svoj vrt, da je dobil trave za konje, sestradane vojake je pa nasitil s kislim zeljem in žganci, dočim je prinesel majorju polič vina in hleb domačega kruha. Dne 27. septembra l. 1813. navalil je ritmojster Piezger blizu Razdrtega na sovražne Francoze, a ti so naval odbili in Avstrijce razkropili na vse strani.

Petorica huzarjev in dva pešaka so ubežali na Ubeljsko. Premru jih je rešil vjetništva in vedel po skrivni poti v varno zavetje blizu cerkvice sv. Brikcija na Nanos. Te vojake je Premru osem dnij preskrbljeval s hrano in po odhodu Francozov, dne 4. oktobra, je šel po nje in jih peljal k njihovim oddelkom. Major Gavenda mu je za to dobroto izročil pohvalno pismo. Premru je avstrijsko vojaštvo sploh podpiral, kjer je le mogel, in cesar Frančišek I., kateremu je urad tega domoljubnega moža priporočil, podelil mu je zlato svetinjo z napisom: »Franz, Kaiser von Oesterreich. Justitia Regnorum Fundamentum.« Dne 2. februarja l. 1817., o priliki, ko je pel novo mašo g. Ignacij Kavčič v Razdrtem in je bilo zbranih tamo nad 2000 ljudij, pripeljal se je tja postojnski okrožni komisar g. Ivan Garzaroli pl. Thurnlack. Po dokončani božji službi podal se je komisar na pripravljeni oder, ogovoril množico in, povdarjajoč Premrutovo patrijotično dejanje, pripel mu na prsi zlato svetinjo.

Dne 4. oktobra l. 1850. se je vozil skozi Razdrto oče Radecky. To se ve, da se mu je predstavil »cesar z Ubeljskega« — tako so nazivali kmetje Premruta. Radecky je dlje časa ž njim govoril, ga pohvalil, mu segel v roko in ga bogato obdaroval. »Cesar z Ubeljskega« je bil kaj ponosen na ta sprejem in do svoje smrti je z velikim veseljem vsakemu pripovedoval o Francozih in o Radeckem. Premru je umrl dne 26. maja l. 1863.

Filip pl. Greben (Grebin).

Filip pl. Greben, doma z Dolenjskega, je bil početkom 18. stoletja kabinetni tajnik na bruseljskem dvoru.

Zebej. ³⁾

Zebej je bil slikar, porojen na Kranjskem. Naslikal je po naročilu Filipa pl. Grebena za kapelico podružnice v Trški Gori na Dolenjskem oltarno podobo sv. Izidorja.

Frančišek Ksaver Križman.

Križman je bil porojen v Gorici. Bil je znamenit izdelovalec orgelj. Napravil je okolu l. 1780. za admontsko cerkev velike, krasne orglje, katere imajo 3000 piščalk in 44 registrov ter veličasten glas. Napis na njih se glasi: »Columbani D. G. A. A. cura F. Xav. Chrismanni P. G. opera«, kar znači: »Columbani Dei gratia Abbatis Admontensis cura Fr. Xav. Chrismanni Presbyteri Goriciensis opera.« Bržkone je Križman tudi izdelal orglje za cerkve v Šent-Florijanu in v Špitalu na Avstrijskem.⁴⁾

Ludovik Klerič (Clerich).

Ludovik Klerič je bil kranjski »deželni slikar« v drugi polovici 17. veka. Radics meni, da je bil dekoracijski slikar za jezuitsko gledališče, katero so podpirali stanovi. Dobival je od deželnega zbora včasih precejšnje podpore, n. pr. l. 1679. vsoto 75 gld.⁵⁾

³⁾ Mittheil. des hist. Vereines f. Krain, str. 76.

⁴⁾ Kukuljevič, Slovník umetnikah itd.

⁵⁾ Landtagsprotokoll XX. pag. 368.

Vid Rožman ⁶⁾

Vid Rožman je bil koroški Slovenec. Koncem 15. stoletja je bil prošt v Gospej Sveti. Bil je znamenit prepovednik in je umrl na Dunaju l. 1504. V stolni cerkvi sv. Štefana so mu postavili kip, ki nam ga predstavlja v naravni velikosti. Pri nogah sta dva leva. Jeden lev drži sveto pismo, a drugi Rožmanov grb. Na grbu je holm, iz katerega moli polovica moža, ki drži dve roži v rokah. Grobni napis se glasi: »Anno salutis Christiane 1504 prima die Augusti viventium e medio sublatus est Venerabilis Egregiusque Dominus Dominus Vitus Rosmann Prepositus Zoliensis plebanusque in Valknstein hic sepultus. Cujus anima Deo vivat. Amen.

Nikolaj Dolar. ⁷⁾

Nikolaj Dolar je bil doma iz Kranjske. Bil je redovnik tovarištva Jezusovega, izvrsten skladatelj in učitelj glasbe na jezuitski šoli na Dunaju. Tiskom je izdal: »Musicalia varia,« Viennae 1665. fol.

Matija Hvale (Qualle). ⁸⁾

Matija Hvale je bil kmetiški sin, z Vač doma. Početne šole je obiskoval v Ljubljani, pozneje je nadaljeval svoje študije na Dunaju, kjer se je tudi izšolal in postal magister modroslovja. Bil je profesor na dunajskem vseučilišču. Leta 1510. ga je artistska fakulteta imenovala svojim dekanom. Bil je izvrsten govornik ter znamenit humanist. Iz vseh stanov so ga hodili poslušati. Izdal je menda le eno knjigo, a ta stoji na vrhuncu tedanje modroslovne vede. To je: »Commentarius in parvuli philosophiae naturalis textum, in oppido Hagenau 1513. imp. Joa. Rayman, opera Henrici Grancivis.«

⁶⁾ Perger. Der Dom zu Sanct Stephan in Wien, pag. 59. 114.

⁷⁾ Stoeger, Scriptorum etc.

⁸⁾ Hoff, Gemälde von Krain III. — Aschbach, Geschichte der Wiener Universität.

Andreas de Laibaco (1431),⁹⁾ Christoph. de Carniola (1438), Georgius de Krainburg (1448), Leonhardus de Carniola (1488), Michael de Krainburg (1446), Thomas de Cilia in Prelokar (1451).

Vsi ti naši rojaki so bili v 15. stoletju profesorji na dunajskem vseučilišču.

Lavrencij Čadež (Zadesius).¹⁰⁾

Čadež je bil porojen v Škofji Loki od kmetiških roditeljev. Postal je doktor modroslovja in kanonik dunajski, oficijal pasavski, profesor »ethices« in »grammaticus« dunajskega vseučilišča. V letih 1553., 1555. in 1562. je bil dekan modroslovne fakultete, a. l. 1570. je bil dvakrat zaporedoma izvoljen dekanom bogoslovne fakultete. V letih 1561., 1564., 1567. in 1570. je bil prokurator dijakov avstrijskih naročnostij. Leta 1564. vseučiliški rektor.

Samostojnega Čadeževega literarnega dela nisem zasledil, vendar se ga z največo spoštljivostjo spominjajo v svojih delih njegovi učenci. Ko so za vlade cesarja Ferdinanda jezuviti začeli nastopati proti tedanjim vseučiliškim profesorjem iz namena, da bi si vseučilišče popolnoma prisvojili, kar so pozneje tudi dosegli, obdolžili so našega Lavrencija poleg profesorjev Jurija Schrötterja in Jurija Muschlerja krivoverskega prepričanja (ketzerische Ansichten).

Avguštin Tyffernus.¹¹⁾

Avguštin Tyffernus je bil porojen v Laškem trgu na Štajarskem. Bil je tajnik in prijatelj ljubljanskega škofa Kristofa Rauberja, s katerim je mnogokrat v Italijo potoval. Odlikoval

⁹⁾ Kink, Gesch. d. Wiener Univ. Aschbach, Gesch. d. Wiener Universität.

¹⁰⁾ Spomina vredno je, da se še današnji dan v škofjeloškem okraju nahajajo rodbine z imenom Čadež.

¹¹⁾ Mommsen, Corpus Inscript. III.

se je kot arheolog; opisal je tudi rimske znamenitosti in napise mesta Kamnika. Leta 1507. je v Neapolju spisal svoj kodeks rimskih napisov. Pozneje je prišel na dvor dunajskega škofa Slatkonje, kateremu je postal kancelar. Predaval je tudi na dunajskem vseučilišču. Tyffernus sam se imenuje: »post illud Patauini coeliberimi, proximo toto decenio quam in priuatis tum publicis rebus a secretis, ac magister ab epistolis et architectus omniumque peregrinationum atque intinerum suorum terra et mari domique et militiae perpetuus comes et assecla.«

Karolina Podgoršek (Potgorschek — Botgorschek).¹²⁾

Porojena je bila na Dunaju od slovenskih roditeljev dne 11. majnika l. 1815. Izvežbala se je kot pevka in igralka na dunajskem konservatoriju ter vstopila kot začetnica v dvorno opero. Igrala je v malih vlogah prav dobro. Kar pride leta 1836. na Dunaj glasovita igralka Schröder-Dervient. Bila je navzoča pri neki operi v dvornem opernem gledališču in čula je milo doneči glas Karolinin. Ta jo je tako zelo presenetil, da je koj drugi dan povabila Karolino v Draždane. Tu je nastopila Karolina kot Tankred ter občinstvu tako ugajala, da so jo takoj definitivno angaževali na dvornem gledališču. Leta 1838. in 1839. je gostovala na Dunaju, v Berlinu in v Lipsiji ter povsod žela mnogo slave. Najlepše vloge so ji bile: Tancred, Romeo, Sextus, Malcolm in Othello. Prištevali so jo najboljšim nemškimi altistinjam one dobe. — »Ihre Contra-Altstimme hatte den seltenen Umfang vom kleinen *e* bis zum zweitgestrichenen *b* und war voll, stark und geschmeidig. Ihre Aussprache war deutlich und ihr Vortrag, in welchem sie sich die grosse Schröder zum Vorbilde nahm, dramatisch. Im Vortrage von Liedern, welche sie seelenvoll sang, war sie hinreissend.«

Njen brat, Frančišek Podgoršek, je bil virtuoz na flavti in ud dvornega opernega glasbenega zbora. Potoval je po Nemškem in Avstrijskem in želel mnogo slave.

¹²⁾ Herlossohn-Blum, Theaterlexikon.

Blaž pl. Jaklin.¹⁸⁾

Blaž pl. Jaklin je bil prekmurski Slovenec, rojen v Sóbóti (Olsnitz) blizu Radgone. Že njegovemu očetu, ki je bil v Sóbóti veleposestnik, je bilo podeljeno ogersko plemstvo. Šolal se je Blaž v trnavskem plemenitaškem zavodu. Postal je magister modroslovja in se od onod napotil v Rim, kjer je v »Collegium Germanico-Hungaricum« z odliko dovršil bogoslovne nauke. Leta 1667. se je vrnil v domovino in župnikoval do 22. majnika l. 1671. v Szempez-u. (Požunski komitat.) Dne 10. marca l. 1673. ga pokličejo v požunski kolegijatni kapitelj, a že 22. aprila leta 1674. postane ud ostrogonskega metropolitanskega kapitlja. Leta 1667. je bil imenovan dekanom barskim in 29. junija l. 1669. proštom sv. Jurija »de vinidi campo Strigoniensi« in opatom šavniškim (Schávník). Za časa Tökölyjevih homatij leta 1683. so puntarji vjeli Jaklina in ga kot zastavljenca vtaknili v ječo. Odkupiti se je moral s 14.000 ogerskimi goldinarji. Leta 1684. je postal Jaklin kantor in 25. septembra l. 1685. lektor ostrogonskega metrop. kapitlja. Istega leta je bil tudi imenovan prelatom kraljeve ogerske sodnijske deske. Leta 1687. je postal titularni škof skardonski, nastopno leto škof kninski, leta 1689. pa pomožni škof in generalni vikar nadškofa Jurija Széchenija.

Ko se je Nitranski škof Jakob Haško škofijstvu odpovedal, pozovejo 14. marca l. 1691. Jaklina na njegovo mesto. Že l. 1690. je bil kraljevi ogerski kancelar, dočim je kot nitranski škof dosegel dostojanstvo velikega župana.

Kot nitranski škof je ustanovil s sorodnikom mu baronom Štefanom Jaklinom-Elefantom samostan na griču Zoboru blizu Nitre. Tudi je dal sezidati župno cerkev v Mosco-

¹⁸⁾ Card. Andr. Steinhuber. Geschichte des Collegium Germanicum Hungaricum in Rom. II. Bd. pag. 123. — Knauz Nándor. Buda ostromához. 24. — Episcopatus Nitriensis eiusque Praesulum Memoria, pag. 387—396. — Némethy Ludov. Series Parochiarum et Parochorum Archidieocesis Strigonensis, pag. 649. — Privatno poročilo škofijskega ordinarijata v Nitri.

noku. Jaklin je bil na glasu kot izvrsten nedosegljiv cerkveni govornik. Umril je na Dunaju dne 17. oktobra l. 1695. in bil pokopan v cerkvi očetov jezuitov.

Mayer v svoji »Wiener Buchdruckereigeschichte« navaja Jaklinov pogrebni govor povodom smrti grofa Czobora, ki ga je dal natisniti leta 1692. na Dunaju pri tiskarju Leopoldu Voigtu, takole: »Bis jetzt ein Unikum ist die Leichenrede über den verblichenen Grafen Adam Czobor von Szent Mihaly, königl. Kämmermeisters und k. k. Ober-General, gehalten zu Holics am 11. Februar vom Neutraer Bischof königl. Hofkanzler und Obergespann Blasius von Jaklin. Ta knjiga je: Jaklin Balazs. Az Orök Dücsösegre nyugosztoló álom Túlútek et vált, de discerétes cselekedetinek emlékezetiben, velünk é lö Méltóságos es Nagyságos Groff Szent Mihólyi Czobor Adam Fölséges Romai Császár és Magyar Király hadi Generalissa Tanácsa, Komornikja, Kiralyi aiton állónak feö Mestere Nyugodalma: Csaszár es Magyar Király tanácsa es Uduari Cancellarius. Holiczban die 11. Februarij 1629.

Avguštin Černi.

Avguštin Černi je bil stavbeni mojster; živel je početkom 16. veka v Ljubljani. Zgradil je poleg drugih poslopij tudi škofovski dvorec, stoječ zraven stolne cerkve sv. Nikolaja.

Frančišek Blagotinšek.

Iz župne matice sv. Križa pri Slatini je razvidno, da se je Frančišek Blagotinšek dne 7. januarja leta 1750. v Polzeli poročil z Marijo Trostovo. Od leta 1753. do 1756. je bil posestnik kmetije »Dobrovce« blizu Rogatca. Tu so mu bili porojeni otroci: Katarina, 6. novembra 1753, umrla 26. marca l. 1756; Frančišek Anton, 18. majnika l. 1755; Rozalja, 23. avgusta l. 1756. Pri krstu sta tem otrokom kumovala: Frančišek Maček in Suzana Glavinič pl. Gamboč.

Frančišek Anton Blagotinšek je bil izprva cesarski uradnik, pozneje pa kaj izboren kmetovalec. Posebno

uspešno se je bavil z ovčjo rejo. Leta 1793. je redil 3000 ovac najboljšega plemena. Bil je vljuden, značajan in patrijotičen mož. Za ustanovo celjske gimnazije je podaril Lipiču 220 gld. Dne 8. marca leta 1818. mu je podelil cesar plemstvo s privedkom Kaiserfeld. Potomec tega Frančiška je bil znani nemško-avstrijski politik Mavro pl. Kaiserfeld, ki se ni več posluževal pravega rodbinskega imena Blagotinšek.

Anton Lubi.¹⁴⁾

Anton Lubi je bil rojen v Laškem trgu l. 1750. Šolal se je v Gradcu in postal po dokončanih bogoslovnih naukih profesor morale v Lincu. Od ondod se je preselil v Gradec. Tu je na liceju več let poučeval. Leta 1787. je bil imenovan župnikom novoustanovljene graške predmestne župnije Marijepomagaj, kjer je pastiroval 15 let. Avstrijska Biedermannova kronika ga šteje med učene, probujene bogoslovce, ker je opustil tedanji zastareli probabilizem in skušal katoliško moralo razlagati na podlagi filozofije. V tem duhu je tudi pisana njega knjiga: »Theologiae moralis in systema redactae tomi tres« (Graecii 1781), katero so svobodomiselni bogoslovci z radostjo sprejeli. Dočakala je 4 izdaje. Četrta izdaja je iz l. 1782. Lubi je spisal tudi knjigo: »De fideiussoribus ordinis beneficio non gaudentibus.« (Viennae, 1780.)

Matija Luban.¹⁵⁾

Matija Luban, doma iz Celja, je bil »primarius Phisicae professor« na dunajskem vseučilišču. V letih 1566., 1574. in 1575. je bil dekan modroslovne fakultete, leta 1576. pa prokurator dijakov avstrijskih narodnostij. Leta 1575. je bil vseučiliški rektor.

¹⁴⁾ Winklern, Biogr. und liter. Nachrichten etc. — Oesterreichische Biedermanns-Chronik. — Meusel, Das gelehrte Teutschland, II. Band.

¹⁵⁾ Eder, Catalogus Rectorum. — Aschhach, Gesch. der Wiener Universität.

Klemen Kupec (Koppitz — Kuppitz).¹⁶⁾

Klemen Kupec, »Carniol. S. C. M. Sacellanus et ad S. Stephanum Canonic.«, je bil leta 1629. rektor dunajskega vseučilišča.«

Pavel Črnič.¹⁷⁾

Pavel Črnič, »S. S. Theolog. Doct., Canon. Viennen., Protonotarius Apostolicus« je bil leta 1666. rektor dunajskega vseučilišča.

Jurij Bohinjec.¹⁸⁾

Bohinjec je bil doma iz Kranjske in je bil v drugi polovici 17. veka profesor dunajskega vseučilišča. (Pandectar, Profess. Consistorial. Episcopal. Viennens.) Leta 1675. je bil vseučiliški rektor. Tiskom je izdal: 1.) »Noum Onomasticon sive Vocabularium Germanico-latinum. Viennae Austriae typis Mathaei Cosmerovii 1671.« 2.) »Idea Fiscalis, seu assertiones de Jure Fisci. Vienn. 1675.« 3.) »Elogium D. Ivoni, Inclytae Facultatis Juridicae Patrono, in Basilica D. Stephani Proto-Martyris, Vien. typ. Pietri Viviani.« 4.) »Unerhörte Niederlag, so die Spieler zu Glückstadt erlitten. Wien, 1683.«

Jakob Krasnik.

Porojen je bil Jakob Krasnik v drugi polovici 17. veka v Konjicah. Šolal se je na Dunaju in kot magister modroslovja je l. 1690. izdal v Gradcu knjigo: »Philosophia polemica secundum aphorismos Aristotelis.«

Dr. Anton Brdnik.

Dr. Brdnik je bil znamenit zdravnik ljubljanski in je izdal: 1.) »De Medicina simplici vera Vien. typ. Sonnleitnerianis 1779.« 2.) »Gerhardi L. B. van Swieten orationem de Medicina simplici et vera, habitam 1779.«

¹⁶⁾ Eder, Cat. Rect. — Aschbach, Gesch. der Wien. Universität.

¹⁷⁾ Eder, Cat. Rect. — Aschbach, Gesch. der Wien. Universität.

¹⁸⁾ Mayer, Wiener Buchdruckergesch. — Eder, Cat. Rect.

Matej Plavec.

Ta kranjski Slovenec je bil dekoracijski slikar ljubljanskega jezuitskega gledališča. Njegovo ime se nam je ohranilo v Gornjem Gradcu na Štajarskem, kamor ga je menda poslal ljubljanski škof Hren, da je okrasil tamošnjo cerkev. V gornjegrajskih župnih zapiskih je čitati: »Dezember. Bezalte Meyster dieses 1613 Jahres M. Mathes Plauuez Erstlich die 12 Apostel und Navin Ecclesiae 103 fl. Item das Oratorium intus et extra sambt den Porten Khraigstein und Fenster alles ausser Speiss und Trankh zu rayitten 80 fl.«

Mihael Brdnik.¹⁹⁾

Mihael Brdnik je bil rojen l. 1730. v Slovenjem Gradcu. Izprva je bil učenec sloveče ruške gimnazije. Vstopivši l. 1747. v tovarišstvo Jezusovo, predaval je na jezuidskih učilnicah v Trstu in Gorici »humanoria«, v Celovcu etiko in cerkveno pravo, v Gradcu pa logiko, metafiziko in hebrejski jezik. V Gradcu je bil 30 let prefekt tamošnje javne gimnazije. Leta 1806. je stopil v pokoj in umrl leta 1815. Izdal je: »Einige Anmerkungen über Giebels Broschüre die Ohrenbeichte betreffend.« Tudi je po naročilu vlade neko molitveno knjigo prevel na laški jezik. Le-ta je bila namenjena jetnikom, a je ostala v rokopisu.

Jurij Kozina.²⁰⁾

Rojstvenega leta in kraja tega za prosveto Notranje Avstrije velezaslužnega moža nisem mogel dognati. Kozina je kot ruški župnik v ruški vasi ustanovil l. 1644. učilnico, katera je cvetela 113 let in v kateri se je izšolalo 6931 učencev, med njimi preko 600 plemenitnikov iz najodličnejših rodbin. Zasluge tega zavoda, kateremu so bili slovenski duhovniki voditelji in učitelji, svedoči nam najbolje ogromna množica škofov,

¹⁹⁾ v. Stoeger: *Scriptores*.

²⁰⁾ Glej moj spis: »Ruška gimnazija« v 2. sešitku »Izvestij muzejskega društva za Kranjsko«, l. 1896.

prelatov, državnikov, vojakov, učiteljev, duhovnih pastirjev, umetnikov in rokodelcev, katerim se je tu v mlada srca vcepil prvi kal ljubezni do vede, ki je pozneje plamtela v mladeničih in možeh.

Henrik Grebičničar (Grewitschnitscher).

Ta mož je bil slikar, porojen na Spodnjem Štajarskem. Leta 1745. je bil ud graške slikarske zveze. Slikal je za cerkev Marije-pomagaj v Gradcu in za bratovščino sv. Mihaela neko knjigo. Narisal je tudi po Puecholzerjevih v bakro vrezanih slikah: »Pogled na Gradec« in »Samostan sv. Pavla v Gradcu«. ²¹⁾

Vezir Mahmud-paša. ²²⁾

Porojen je bil v Ljubljani v prvi polovici 16. veka. Njegovo rodbinsko ime se ne da dognati. Vstopil je v turško vojsko in za vlade sultana Murada III. l. 1575. je postal vezir in paša treh konjskih repov. Brez dvojbe je bil jako nadarjen in na turškem dvoru tudi vpliven mož, kajti turški cesar mu je dal celo svojo hčer za ženo. V slavni bitki pri Sisku, dne 22. junija l. 1593., je izgubil življenje vezirja Mahmud-paše sin Mohamed.

M. Kastelic. ²³⁾

M. Kastelic, doma iz Višnje Gore, je bil v prvi polovici 18. veka inžener na Dunaju. Dunajski mestni arhiv hrani od njega izvrstno risano: »Mappe über die Erdberger Mais mit dem alten und neuen Donauarme«, narisano leta 1748. Iz te mape je razvidno, kje je Donava imela nekdanjo svojo strugo.

Mihael Zamisl ²⁴⁾, Pavel Jugovic in Gregor Maček.

Ti možje so bili poleg arhitekta Italijana Frančiška Bom-

²¹⁾ Wastler, Steir. Künstlerlexikon.

²²⁾ Hammer-Purgstall, Geschichte des osmanischen Reiches, 2. Bd. (Pest 1840). — Gerlachs Tagebuch, str. 283.

²³⁾ Catalog der historischen Ausstellung der Stadt Wien. 1873.

²⁴⁾ Historia Cathedralis ecclesiae Labacensis, auctore Joanne Gregorio Thalnitsher J. U. D. Labaci Anno MDCCI. Labaci 1882.

basija graditelji ljubljanske stolne cerkve. Sezidali so jo po načrtih jezuita Andreja Pozzo.

Kipi v stolni cerkvi so delo Italijana Contiera in Slovenca Luke Misleja.²⁶⁾

Dr. Gašpar Jurij vitez Levičnik.²⁶⁾

Porodil se je dne 6. januarja leta 1772. v Železnikih, šolal se doma in v Ljubljani. Dovršivši v Ljubljani humanitetni razred je prišel v Železnike na počitnice, kjer mu je njegov oče, Martinčič, odrekel vsako nadaljno podporo. Globoko užaljen se je odpravil na skrivnem s 14. papirnatimi goldinarji na Dunaj. Na potovanju je došel na cesti poznate mu kupce in voznike, ki so vozili svoje pridelke na Dunaj. Tem se je pridružil in z njimi potoval do Dunaja. Na Dunaju je okusil resnico znane prislovice: »Kdor hoče iti na Dunaj, mora pustiti trebuh zunaj.« Mnogo je stradal in prezebal, predno je našel zadostno število učencev, katere je poučeval in si tako prislužil vsakdanji kruh. Dovršivši gimnazijalne in pravoslovne nauke je postal leta 1797. doktor pravoslovja. Že v naslednjih letih (1799 in 1800) ga najdemo na dunajskem vseučilišču kot suplenta cerkvenega prava. Leta 1800. je vstopil v odvetniško pisarno svojega rojaka pl. Remica, ki je bil na Dunaju na glasu kot izvrsten pravnik in je imel obilo pravniškega posla. Ko je ta l. 1801. umrl, prevzel je Levičnik njegovo pisarno z vsemi klijenti vred. Sklenil je zakon s svojo izvoljenko iz dijaških let, Katarino, hčerjo ljubljanskega profesorja Lesacherja, ki mu je porodila 10 otrok. Kmalu je obogatel in kupil grajščini Oberstinkenbrunn in Stollberg ter štiri vasi, ki so pripadale h grajščini Königstätten na Spodnjem Avstrijskem. Ker je s svojimi podložniki jako usmiljeno ravnal, pohvalil ga je cesar Franc I. v lastnoročnem pismu, mu podelil l. 1818. plemstvo in ga nastopno leto povzdignil v viteški stan. Umrl je pl. Levičnik dne 20. januarja l. 1824. Še na

²⁵⁾ Glej »Ljubljanski Zvon« l. XVI. str. 359.

²⁶⁾ Mittheilungen des hist. Vereines f. Krain. 22. Jahrgang, 1867. p. 29.

večer onega dne je v sredini svoje rodbine večerjal, ob polu dveh po noči pa nanagloma umrl vsled krvotoka. Svojega najstarejšega sina Henrika je poklical k smrtni postelji in ga blagoslovil. Po Henrikovih beležkah je bil Levičnik srednje velikosti in precej zastaven. Ljubil je vinsko kapljico, a zaničeval duhan. Jako je čislal latinski jezik in je svojega sina Henrika z učenjem tega jezika mnogo mučil. Gori omenjeni najstarejši sin Henrik (porojen dne 25. septembra l. 1810., umrl 25. januarja l. 1862.) je bil poznati nemški pesnik in romanopisec.²⁷⁾

Inocencij pl. Mozgan (Moskan — Moskon).

Mož je bil slovenskega rodu; l. 1595. je bil veleposestnik na Štajarskem. Potomec tega Inocencija, Ferdinand, je bil

²⁷⁾ Heinrich Ritter von Levitschnigg, österr. Dichter und Schriftsteller, studierte in Wien erst die Rechte, dann Medicin und gieng schliesslich zum Militärstand über. Als Unterlieutenant eines Regiments an der türkischen Grenze erwärmte er seine Phantasie ganz und gar für den orientalischen Bilderluxus, welchen Freiligrath und theilweise Rückert in die Poesie gebracht hatten, und er verliess, nachdem er lyrische Proben in Zeltschriften etc. veröffentlicht hatte, auch den Militärstand, um sich ganz der Literatur zu widmen. »Rustan« (Stuttgart 1841) und »Gedichte« (Wien 1842) zeigten ein schönes Talent, das sich aber in dem Labyrinth der überschwänglichen und haltlosen Metaphern ergieng und durch das spätere »Westöstlich« (Wien 1846) vollends verirrt. Als Feuilletonist der officiösen »Pester Zeitung« erlebte er 1848/49 die ungarische Revolution mit, der er nach ihrer Besiegung scharfe gegnerische Bilder in »Kossuth und seine Bannerschaft« (Pest 1850) vorhielt. Den kaiserlichen Siegern widmete er seine Soldatenfibel (Pest 1852), und noch einmal zeigte er in »Brennende Liebe« (Wien 1852) den bereits charakterisirten Lyriker. Dann wandte er sich der Romanschreiberei zu. Es erschienen: »Der Montenegriner oder Christenleiden in der Türkei«, »Geheimnisse von Pest«, »Der Diebslänger etc.« Werke, deren Titel schon errathen lassen, dass sie einem nicht feinen und flüchtigen Geschmack huldigten. Zur Zeit, als Wagner »Tannhäuser« auftauchte, brachte das Theater an der Wien ein durch Ausstattung gehobenes gleichnamiges Schauspiel von ihm mit Tageserfolg; anderes Dramatische kam bloss zum Druck. Schliesslich sank L. zu Schachspiel und Räthselbüchern und dergleichen herab.

6. aprila leta 1715. od cesarja Karola VI. povzdignjen v baronski stan. Ivan baron Moskon je ustanovil 9. febr. 1753. leta fideikomis (Pišečki grad na Spodnjem Štajerskem). Ivana Jakoba Moskona in njegovo soprogo so ubili 1661. l. v pišečkem gradu kmetiški uporniki. Rodbina Moskonov je bila jako bogata, imela je 12 gradov. (Pišece, Sevnica, Laško, Planina, Rajhenberk, Kajnah, Radeče itd.) Dosedanji posestnik pišeškega gradu baron Alfred Moskon je zadnji ud te nekdanj mogočne plemenitaške rodbine.

Kopertin Navršnik.

Navršnik je bil porojen v Konjicah. Šolal se je v Mariboru in Gradcu, kjer je dovršil pravoslovne nauke. Posebno pridno se je bavil z učenjem klasičnih in modernih jezikov. Navršnik je bil ognjevit mladenič, poln idealov in romantike. V krogu svojih prijateljev in znancev je zagovarjal francoske revolucionarce. Prijateljem se je zdel rudeč demokrat in so se ga jeli ogibati. Necega dne jo je Navršnik popihal v Pariz, da bi francosko revolucijo proučil na licu mesta. Ko se je vrnil v domovino, ovadili so ga pri vladi kot demagoga. Ko je prosil za vsprejem v državno službo, ga niso hoteli vsprejeti. Mnogo bede je pretrpel, predno da so ga vender le vsprejeli v državno službo. Veliko let je služboval na Beneškem in v avstrijskem Primorju kot okrožni komisar. Potem je prišel v Zader za namestnika civilnega in vojaškega guvernerja. V tej službi je zaslovel kot pravi uzor avstrijskega uradnika. Vse ga je spoštovalo in ljubilo. Leta 1847. je prosil, da so ga upokojili, in povrnil se je v priljubljeni mu rojstveni kraj Konjice, kjer je umrl kot upokojeni gubernijalni svetnik.

Anton Mehurko.

Tega, v Slovenski Bistrici porojenega moža prištevam znamenitim Slovencem, ker je kot nadškofijski oskrbnik v Lipnici kmetijstvo tega okraja povzdignil na izreden način. Pečal se je tudi s kemijo in z učenjem tujih jezikov. Bil je

sploh naobražen in je ugodno vplival na podrejene mu uradnike in kmete. Umrli je v Lipnici 1838. leta.

Dr. Anton Musnik.

Porojen je bil dr. Anton Musnik 1726. leta pri sv. Luciji pod Tolminom. Šolal se je v Ljubljani in na Hrvaškem. Medicinske študije je dovršil na Dunaju, kjer je postal doktor medicine. Vstopivši kot zdravnik v avstrijsko vojsko, se je v tej službi tako odlikoval, da ga je cesarica Marija Terezija imenovala protomedikom poknežene grofije Goriške. Musnik je bil na glasu kot izvrsten zdravnik in je bil prvi, ki je uvel cepljenje koz na Goriškem. V tisku je izdal: »Clima goritiense« (1781), ter v Barcelinijevih epemeridih objavil svoja opazovanja o boleznih, ki so razsajale na Goriškem. Njegov sin Frančišek, kateri je na dunajskem vseučilišču 1800. l. postal doktor medicine, je umrl že l. 1801.

Edvard Dolar (Duller). ²⁸⁾

Početkom 19. veka se je preselil s Kranjskega na Dunaj zdravnik (kirurg) Mihael Dolar. Dne 8. novembra l. 1809. porodil se mu je sin Edvard. Ta je imel že od narave pesniško nadarjenost. Na dunajskem vseučilišču je zvršil pravoslovne in modroslovne nauke. Kot 17letni mladenič je že začel bogatiti nemško dramatiko. Spisal je dramo »Meister Pilgram«, ki se je igrala na gledališču »an der Wien« s povoljnim uspehom. Leta 1828. je spisal dramo: »Der Rache Schwannenlied«. Mnogo se je tudi bavil z zgodovinskimi študijami. Leta 1830. je šel v Monakovo in tu spisal balado »Die Wittelsbacher« ter sodeloval pri Spindlerjevi »Damenzeitung« in »Zeitspiegel«. Leta 1834. je živel v Frankobrodu, kjer je izdajal izvrstno urejevani list »Phönix« in se seznanil z najboljšimi tedanjimi nemškimi pisatelji. Sad tega občevanja je bila knjiga »Stammbuch«, v kateri je objavil pesni, kompozicije in risarije naj-

²⁸⁾ »Frankfurter Konservationsblatt«, 1853, str. 243 — 246. — Wurzbach, Biogr. Lex., III. Theil.

znamenitejših nemških pesnikov, skladateljev in umetnikov. Tudi je začel izdajati romane, novele in pesni.

V Trieru se je oženil in od tod se preselil v Darmstadt, kjer je začel izdajati leposlovni list »Vaterland«. Leta 1848. je prevzel uredništvo lista »Darmstädter Zeitung«. Prestopil je k nemškemu katolicizmu in šel v Heidelberg ter se lotil bogoslovnih študij z namenom, da bi postal propovednik nemško-katoliške zadruge. A niti hesenska niti nasavska vlada ga nista kot tacega priznali. Dolar je bil plodovit in mnogovrsten pisatelj. Izdajal je romane, novele, zgodovinske povesti in članke nemško-katoliške vsebine. Najboljša so še njegova zgodovinska dela. Pri spisovanju romanov in novel je bil nedosleden in plitev. Sploh pa prepletata, kar je umevno, vsa njegova dela neka vihravost in duševni nemir. Umrl je na duši in telesu potrto v Wiesbadenu 24. julija l. 1853.

Iz kronike krškega mesta.

(Spisal A. Koblar.)

Krški c. kr. okr. komisar Viljem Mack je podaril leta 1846. »Historičnemu društvu v Ljubljani« med drugimi listinami tudi »Chronik der Stadt Gurkfeld«, obsegajočo beležke krških mestnih sodnikov in pisarjev iz 16. in 17. veka. To mestno kroniko, katero sedaj hrani kranjski deželni arhiv v Ljubljani, je porabil koncem prejšnjega stoletja oni krški kapucín, ki je spisal v krškem kapucinskem samostanu ležečo »Kapucinsko kroniko«. A mož najbrže starih pisem ni znal dobro čitati, zato je napravil mnogo napak. Zlasti pomanjkljiva in polna napak je vrsta krških mestnih sodnikov. Gosp. ravnatelj Ivan Lapajne, ki je leta 1894. izdal knjigo »Krško in Krčani«, je na 43. strani te knjige iz kapucinske kronike ponatisnil imena »vseh« mestnih sodnikov od l. 1543.—1799. Da izpopolnimo nekoliko omenjeno vrsto, izcрпи smo iz »Kronike krškega mesta« imena krških mestnih sodnikov in dobo

njihovega sodnikovanja, ter nekatere podatke, ki imajo kaj važnosti za deželno zgodovino. Nekoliko tek podatkov je posnetih že tudi v sestavku, priobčenem v »Mittheilungen des hist. Vereines für Krain« l. 1860., str. 84.

Krški mestni sodniki:

Vrban Lundra 1539. — Jurij Hirschfelder 6. dec. 1539. — Tomaž Schuster 3. febr. in 18. mar. 1541. — Jurij Hirschfelder 21. sept. 1541 in 25. maja 1542. — Boltežar (Walthesar) 20. apr. 1543. — Nikolaj Laypacher 5. okt. 1543, 6. mar. in 14. mar. 1544. — Valentin Fleischhacker 14. maja in 25. maja 1546. — Jurij Hirschfelder 3. mar. 1547. — Peter Lazar 26. okt. 1548 in 1549. — Valentin Fleischhacker 21. mar. 1550. — Jernej Grienwalder 1551. — Jurij Mlakar 18. nov. 1551. — Valentin Fleischhacker 30. okt. 1552. — Peter Brumnik (Wrumbnigkh) 6. mar. 1556 in 25. apr. 1558. — Jurij Kalčič 14. jun. 1560. — Fabijan Laypacher 25. nov. 1560. — Andrej Jančič 2. avg. in 12. dec. 1561. — Peter Brumnik (čevljar) 12. jul. in 27. nov. 1562, 4. maja 1563, 25. maja 1567 in 25. jan. 1569. — Matija Božič (Woschitsch) 5. febr. 1577. — Jurij Lašič 12. jan., 6. mar. in 27. mar. 1579. — Ivan Kharffett 22. maja 1581. — Luka Kunec (Khunetz) 1601, 1602, 1603, 1604. — Jakob Strniša 1605. — Luka Kurin 1606, 1607. — Luka Kunec, vtretjič izvoljen leta 1608. — Mihael Trojar (Troyer), izvoljen 9. jun. 1609 in 14. jun. 1610; leta 1611. je bil Trojar odstavljen in sodnim upraviteljem izbran Čade. — Jurij Čade (Tschäde), izvoljen sodnikom l. 1612., sodnikoval je še 28. maja 1613. — Gašpar Kurin, izvoljen l. 1613. in 1614. — Andrej Kopriva, izvoljen 1615. — Ivan Wasser, izvoljen 1616. in 1617. — Andrej Kopriva, izvoljen leta 1618.; sodnikoval je še 16. apr. 1619. — Jakob Strniša je bil izvoljen leta 1619., a je kmalu po volitvi umrl. — Lovrenc Bobovšek, izvoljen 1619 in 1620. — Jurij Kurin, izvoljen leta 1621., imenuje se kot sodnik še 17. sept. 1621. — Andrej Kopriva, izvoljen 17. maja 1622. — Jurij Kurin, izvoljen 19. maja 1625. — Ivan Pavel Kalin, izvoljen

15. junija 1626, bil je sodnik še 17. mar. 1628. — Mihael Kvartuh (Quartuch), izvoljen l. 1628, sodnikoval je še 22. sept. 1628. — Ivan Pavel Kalin, izvoljen 3. jun. 1630, sodnik bil še 13. maja 1631. — Jurij Kurin, izvoljen 31. maja 1631 in 29. maja 1632. — Luka Juralič, izvoljen 9. jun. 1634, sodnikoval je še 2. mar. 1635. — Mihael Kopriva (trgovec), izvoljen 13. maja 1636, 2. jun. 1637 in 2. jun. 1638. — Mihael Kvartuh, izvoljen 14. jun. 1639. — Gašpar Kurin, izvoljen 5. jun. 1641 in 10. jun. 1642. — Ivan Adam Neapolitan, izvoljen 25. maja 1643 in zopet leta 1644. — Gašpar Kurin, izvoljen 6. jun. 1645 in l. 1646. — Mihael Kvartuh, izvoljen 11. jun. 1647 in 25. maja 1649, sodnikoval je še 3. mar. 1651. — Ivan Adam Neapolitan, izvoljen 30. maja 1651. — Andrej Jaromin, izvoljen 21. maja 1652, 16. jun. 1653 in 8. jun. 1654. — Blaž de Vrbani 16. febr. 1668. — Adam Neapolitan mlajši, izvoljen 11. jun. 1669. — Ivan Adam Hollenberger 10. febr. 1676. — Andrej Kovačič 28. jan. 1679.

Mestni pisarji so bili: 21. mar. 1550 Matej Kramar, 21. avg. 1561 Viljem Mikuš, l. 1615. Nikolaj Holmberger in 13. maja 1636 Ivan Rožič. — 25. maja l. 1542. je bil v Leskovcu župnik Martin D(u)rlacher. — 12. sept. 1545 je svet mestne občine prizanesel neki prešestnici, soprogi Janezovi, ker sta njen oče in soprog za-njo prosila milosti, zagrozil jej pa, če jo bodo še jedenkrat našli v prešestvu, da jo bodo dejali v vrečo in vrgli v vodo. — 12. jan. 1579 je bil sodnik Jurij Lašič zaradi surovega vedenja od mestnega svetovalstva obsojen na 50 dukatov globe. — 6. marca 1579 so meščani dosegli, da je lastnik krškega gradu baron Krištof Ungnad potrdil staro vinsko mero pri oddaji grajske desetine, da namreč vedro vina ni merilo, kakor je zahteval grajski oskrbnik Mih. Mikuš, 23 lokalov, ampak 21. — Leta 1601. je bivala v Krškem laška vojska, katero je bil papež poslal na pomoč pred Kanižo. Šla je vojska po vodi in po suhem mimo Krškega šest tednov. — 8. maja 1608 je prišel v Krško papežev nuncij, bival tu tri dni in potem odšel v Celje. — Leta 1622. je vedro vina stalo

4 gld. 30 kr. do 5 gld.; četrtica (schöffel) 1 gld. 36 kr. in bokal 12 kr.; četrtica prosa ali soršice je stala 1 gld. in novega vina 1 gld. 40 kr. — O vseh svetih l. 1626. je prišla v Krško kuga, ki je morila do sv. treh kraljev nastopnega leta. — Leta 1628., kvaterno soboto po binškoštih (17. junija), popoldne med 5. in 6. uro (po drugem zapisku med 6. in 7. uro zvečer) je nastal grozovit potres, ki je trajal do drugega dne (po drugem zapisku 3 ure). Zvonovi pri cerkvi Naše ljube Gospe v Leskovcu so tolkli drug ob drugega. Napravil je potres veliko škode; podrlo se je več gradov in cerkvâ. Čutil se je potres vse leto (po drugem poročilu do drugih kvatrov). — O kresu (po drugem zapisku: v avgustu) l. 1628. se je večkrat utrgal oblak in nastala je strašna povodenj. Odnesla je voda cele vasi z ljudmi in živino. — Leta 1629. je bila velika draginja, tako da je več tisoč ljudij pomrlo za lakoto, več tisoč mož je pa z ženami in otroci zapustilo deželo. Šli so na Ogersko in na Turško ter so ondi postali podložniki tujim vladarjem. Draginja je trajala do nastopnega leta. Tudi trta je l. 1629. slabo obrodila. Bokal vina je stal o binškoštih 8 kr.; grozdje so pa jeseni, preden so je prešali, morali mlatiti. — 26. maja 1631 je poslalo Krško k deželnemu dednemu poklonstvu v Ljubljano kot zastopnika mestnega pisarja Ivana Rožiča. Poklonstvo se je zvršilo na ljubljanskem gradu dne 2. junija. Nadvojvoda Ferdinand III. je po zastopniku Ivanu Ulriku vojvodi Eggenbergu, knezu v Kromavi, potrdil vse stare svoboščine, nato so stanovi ter zastopniki mest in trgov prisegli. Potem je bil obed pri 12. mizah in na koncu so med pokanjem topov zapeli »Te Deum«. — 27. nov., v soboto pred prvo adventno nedeljo, l. 1632. zvečer med 8. in 9. uro je bil hud potres. Ljudje so strahu padali v omedlevico. Močno so bili poškodovani gradovi, hiše in cerkve, ker so popokali zidovi in oboki. Potres je trajal vso noč in drugi dan. — 22. nov. 1633 je bila taka povodenj, da so se ljudje v ladijah vozili po mestu. — Leta 1634. je o sv. Lukežu prišla v Krško kuga, ki je razgrajala do sv. treh kraljev. Umrlo je za

kugo v mestu 22 oseb. — O božiču leta 1634. je nastal jako hud mraz. Sava je zamrznila. Precej potem je pa postalo južno. Led na Savi je grozovito pokal, se kupičil in povodenj je odnesla vse mline. — Leta 1635., dne 1. maja, med 5. in 6. uro zjutraj je bil v Krškem zopet hud potres, ki se je ponavljal tri tedne. — 3. maja 1635 so se uprli Schrattenbachovi podložniki pragvaldske in ostroviške grajščine nad Celjem ter oni laške grajščine. Kmalu so se upornikom pridružili podložniki drugih štajarskih in kranjskih grajščin. Naskočili in oropali so več gradov in samostanov. Grajščaki so zapustili svoja domovanja in zbežali. Kmetje so po gradovih naropali veliko denarja, srebra, dragocenostij, obleke, žita in vina. Krška mestna občina je zahtevala, od meščanov, da naj se postavijo kmetom v bran. Na novo so meščani prisegli, da hočejo skupaj živeti in umreti ter puntarjem postaviti se po robu kolikor mogoče. Upornikov se je nabralo s Štajarskega in Kranjskega nekaj tisočev. Kranjski stanovi so zoper nje s cesarjevim dovoljenjem poklicali na pomoč Uskoke in graničarje iz Karlovca, ki so ukrotili upornike. Na Štajarskem jih je razkropil grof Schwarzenburg. — 7. jun. 1637 je bil lastnik krške grajščine baron Jošt Josip Moschkhon, oskrbnik pa Adam Versetzenstain. — Leta 1639. so kapucini v Krškem začeli zidati svoj samostan. Postavili so sv. križ dne 14. junija 1639 z veliko slavnostjo. Navzoč je bil apost. protonotar dolenski naddijakon cirčniški župnik in novomeški prošt Nikolaj Mrau, 12 kapucinov ter mnogo duhovne in svetne gospode. Svet je kapucinom kupila mestna občina za 400 gld. ter dodala še 1200 gld. podpore. — Za časa sodnika Kurina je pridrl Turek z veliko vojsko na Avstrijsko, ropal je in moril. Ljudje so bežali, da so si rešili življenje. Na Kranjsko je pribežal iz Šlezije Jurij Otislav, prošt v Nikolsburgu, z nekaterimi kanoniki. Stanoval je prošt v Krškem pri sodnika Kurinu od 29. apr. 1645 do 12. apr. 1646. Bil je jako pobožen mož in v nemal je meščane k molitvi za odvrnjenje turške nevarnosti. — 30. junija 1674 je mestni svet sklenil, da morajo meščani, ki hočejo točiti vino,

dati je poprej ceniti in držati se od cenilcev določene cene, sicer plača vsakdo mestu po 40 kr. in sodniku po 20 kr. globe. — 10. febr. 1676 sta dobila meščansko pravico deželni mitničar Ivan Žiga Lamperger in Andrej Tunkelstainer. — Mestni sodnik je bil navadno 14 dnij po izvolitvi v mestni posvetovalnici potrjen v sodnika s tem, da je prijel za sodniško žezlo. Potem je sodnik meščane pogostil.

Kranjski dijaki na nemških vseučiliščih v XVI. in XVII. veku.

Spisal P. pl. Radics.

Na vednostnem potovanju, katero sem napravil lansko poletje zaradi svojega dela o Valvasorju v inozemstvo, nisem našel samo dragocenih doneskov za »Valvasorjevo delo«, ampak v knjižnicah v Solnogradu, Monakovem in Würzburgu tudi celo vrsto matrikul o tamošnjih vseučiliščih iz XVI. in XVII. stoletja. Mej vpisanci, ki so obiskovali vseučilišča, sem našel tudi več kranjskih rojakov, katerih imena naj tu priobčim.

Vseučiliška matrikula v Solnogradu ima zapisane: 29. oktobra 1642: Nobilis Adamus Kuschlan, Labac., Rhetor; 24. nov. 1642: Michael Kobau, Tulminensis, Goritiensis, Poeta; 14. nov. 1643: Nobilis Joannes Berchtoldus ab Höffer(n), Labac., Logicus; 25. jan. 1645: Adam Ant. Gojanzell, Nobilis, Labac.; 7. nov. 1645: Adam Schuppan, Gradensis, Carn., Poeta; Simon Kimoviz, Zirklacensis, Logicus; Gregorius Vodnick, Locopolitanus, Log.; Andreas Welichar, Greinburgensis, Log.; 11. nov. 1645: Gregorius Louscha, Circlacensis, Log.; 20. nov. 1645: Laurentius Vicarin, Locopol., Log.; 11. dec. 1646: Joannes Aug. Rasp ab Osterberg, Praenobilis, Civilista; Andreas Knifez, Stainensis, Civilista; 1. febr. 1647: Thomas Frid. et Ferdinandus Ign ab Hitzing, Praenobiles, Lab.,

Logic.; 7. okt. 1647: Marcus Khunstl, Lab., Nobil., Syntax.; Joh. Henr. Meisrimbl, Lab., Nob., Rhetor; Paulus Khunstl, Lab., Nob., Rhetor; Joan. Ant. Khunstl, Lab., Nob., Log.; 26. okt. 1647: Joan. Herbard. Posarell, Nob. Lab., Log.; 4. nov. 1647: Joan. Burch. Cirdiz (?), Nob., Lab., Log.; 5. nov. 1647: Joan. Jac. Bosio, Lab., Nob., Log.; 27. apr. 1648: Joan. Jos. Gaudin a Lilienstein, Praenob., Lab., Poeta; [23. jun. 1648: Joan. Laur. Paradeiser, Juris stud., et. August Paradeiser, Jur. stud., Boji]; 28. dec. 1648: M. Elias Ozebski, Lab., Jurista; Wolfgangus Vinc. Waz, Lib. Baro, Lab., Log.; 24. okt. 1664: Franc. Herb. Barbo, Lib. Baro, Jurista.

Matrikula bivšega vseučilišča v Ingolstadt — sedaj monakovsko vseučilišče — ima zapisana nastopna imena dijakov: dne 26. junija 1606: Franc. Andreas à Schayer in Ainödt et Stegberg, Carniol., Nobil., Philos.; 12. mar. 1607: Rodolphus Coroninus, Gorit., Nob., Italus, Log.; Raphael Elemannus et Petrus Paulus Coraducey à Nussdorf, Nob., Tergestini, Itali, Eloquentiae.; aprila l. 1609: Michael a Rabatta, Gorit., Nob., Ital., Log.; Dec. Georgius Planinna, Carn., V. Juris; 23. dec. 1615: Georgius Retter, Rudolphswerth., Philos.; 28. mar. 1617: Georgis Soller (Saller?), Carn., Syntax., »famulus«, (vpisnina 12 vinarjev); 4. nov. 1617: Frater Augustinus Arbaisll, Carniolus, Lab., professus ad D. Emeran Ratisbon., Philos. stud., (obiit); 27. jan. 1618: Franciscus Schober, philos. Magister, Lab.; 29. dec. 1626: Andreas Verbezius, V. Juris stud., Lab., (1 fl. 30 kr. vpisnina); 27. avg. 1627: Joan. Max. et Joan. Guillel. LL. BB. à Lamberg in Ortenegg et Ottenstein, (vpisnina 3 gld. 40 kr.) [Joan. Champus, njuni »famulus«]; 18. maja 1628: Magister Nicolaus Berlin, Lab., V. J. stud.; 1. dec. 1628: Magister Adamus Koberger, Lab., J. V. stud.; 23. jan. 1637: Sebastianus Hlebez, Carn., V. Jur. stud., v spremstvu Joan. Frid. Comes de Trautmansdorff; 30. sept. 1638: Jacobus Brabniz, Croppacensis, Instituti Jur. stud., »famulus« obeh: Joan. Carol. in Joan. Bern.

Khemetter »Provinzialen« iz Koroške; 10. dec. 1641: Joan Frid. Paradeiser L. B. in Neuhaus et Gradisch, Carn., Jur. stud.; Joan. Frid. Trüller de Trilegg, Nob., Carn., Jur. stud.; Nicol. Bešink, Lab., V. J. stud.; 12. dec. 1641: Daniel ab Egkh Lib. Baro, Log.; Bernard. Barbo, Provinciales Carn., Jur. stud.; 27. dec. 1641: Franc. Koppenjager, Lab., Nob., V. Jur.; Mathias Vallentin, civis, Carniol., Waixelburgensis, V. J. stud.; 28. dec. 1641: Joan. Wichardus Kazianer L. B. de Kazenstein, Jur. stud.; 25. okt. 1644: Joannes Andreas ab Höffer, Lab., V. J. stud.; 29. nov. 1647: Magister Mathaeus Sumerecker, Carn., V. J. stud.; Georgius Gereb (Jereb), V. Jur. stud., Carn.; [20. jan. 1648: Illustr. Dom. Dom. Carolus Comes a Strassoldo, Foroiuliensis, natus Florentiae, V. J. stud.; Magister Petrus Scabrez (Škrabec), ex comitatu Goritiensi, V. J. stud.]; 26. maja 1651: Ferdinand Ernest Apfalter, Logic.; 26. okt. 1651: Franc. Albertus Khay-sell, Provincialis Lab., J. V. stud., »pro inscriptione dedit Imperialem« (1 gld. 30 kr.); [3. nov. 1651: Joan. Jac. de Vagghi lib. Baro ab Adlsparg, Log., Austriacus]; 15. dec. 1651: Georg. Sig. Kazianer Lib. Baro de Kazenstein, Austriac., J. U. stud., »pro inscriptione dedit 3 fl.«; 23. okt. 1655: Vrbanus Derzhar, Lab.; 5. nov. 1655: Sebast. Helewiz, Stainensis, Carn., J. U. stud.; [10. jan. 1657: Joan. Phil. L. B. Cobenzel, Goritiensis, J. V. stud.]; 14. nov. 1657: Mathias Casimirus, Carn., Lab.; v oktobru 1667: Georgius Ruess, Rudolphsbertensis, J. V. stud.; 8. dec. 1672: Joan. Herbordus Liber Baro de Muschkon (Moscon), Carniolus, J. V. stud., »pro se et famulo 3 fl.«; Michael Versco, Carn., J. V. stud., »famulus ejusdem«; 30. nov. 1675: Joannes Gregorius Dolnitscher, Carn., Lab., Artium Liberalium et Philosophiae Magister, J. V. studiosus, dedit pro inscriptione 1 fl.; 29. okt. 1684: Joan. Jos. Dinzl, ex Carniola, V. J. stud.; 19. okt. 1685: Joan. Antonius Summerecker (Smrekar), Lab., J. V. stud.; 29. okt. 1685: Franc. Jac. Kovatgiz (Kovačič), Lab., J. V. stud., et Wolfgang. Henr. Kovatgiz

»frater germanus«, J. V. stud.; Joan. Rudolphus Coraduci Hallersteinensis ex Carniola, J. V. stud.: Ant. Leop. Casimirus, Lab., J. V. stud.; 30. okt. 1686: Joannes Stephanus Floriantschitsch, Praenobilis, Lab., (J. V. stud.); 17. dec. 1687: Wolfgang Joachim Khappus, Lab., J. V. stud.; 5. nov. 1688: Joan. Carol. Lederer à Lilienfeldt, Lab., Carniolus, Dominorum comitum Joan. Christoph. et Franc. Aug. a Wildenstein Praefectus.; 1. nov. 1689: Illustr. et Generosus Dominus Wolfgangus Honorius Liber Baro de Auersperg, Austriacus (iz avstrijske loze Auerspergov), Philosophiae stud.; 8. apr. 1690: Joan. Jos. Walich, Lab., J. V. stud.; 30. apr. 1692: Joan. Jakobsky, Carn., Lab., Physicae et theol. Moralis stud. »pauper«.

V vseučiliški matrikuli v Würzburgu je poleg mnogih Poljakov, Čehov in Avstrijcev (na pr. l. 1587. Joh. Gerwich comes in Schwarzenberg, 1596 Frid. Bilinsky, nobilis Polonus, itd.) leta 1594. vpisan tudi Andreas Laurich, Carn., »pauper«.

Rimska cesta „Aquileia—Siscia“.

Spisal Sim. Rutar.

Po nalogu c. kr. komisije za umetniške in zgodovinske spomenike je preiskaval g. dr. Anton pl. Premerstein, uradnik c. kr. dvorne knjižnice, v družbi s pisateljem tega sestavka in gosp. Jarnejem Pečnikom v prvi polovici septembra l. 1898. rimsko cestno progo od Ljubljane do Čateža.

O začetku te rimske ceste sem že pred leti pisal (prim. »Zgodovinske črtice goriško gradiščanske,« I. str. 131 in 132, ter 139—144), ali njeno progo od Majnice do Sel pri Batujah sem še-le to spomlad prehodil in preiskal. Uspehi tega preiskavanja so naslednji:

O legi postaje »Pons Sontii« so složni skoro vsi starinoslovci, da se je nahajala pri Majnici, blizu izliva Vipave v Sočo. Rimski most je pa bržkone povodenj odnesla, ker leta 489. si je moral Teodorik Veliki svoj most čez Sočo iz sodov narediti.

V srednjem veku pa je stal na istem mestu nov most, katerega so končno Benečani razdrli l. 1431., da bi ne mogli Turki čez Sočo udarjati na Furlansko nižino. Od tega mosta se vidijo včasih še temelji stebrov iz rezanega kamena na dnu plitke vode.

Od soškega mosta je vodila rimska cesta naravnost proti cerkvi v Sovodnjah (na njeni severni strani) in dalje do mirenskega pokopališča. To cesto imenuje ljudstvo še zmirom »rimsko cesto«, izobraženi ljudje pa tudi »l' alta« (Strada alta), ker je bila nekdanj vzvišena nad sosednjim poljem. Na njivah »Polica« blizu Sovodenj (onkraj železniške proge) je dal baron Bianchi iz Rubij leta 1893. kopati in je izkopal 0,5 m pod sedanjim površjem kakih 6—7 ogrodij, ki so bila obdana z velikimi opečnimi ploščami (novci iz Konstantinove dobe). Na istem mestu jih leži še mnogo pod zemljo. Tudi v najjužnejšem delu Mirna, ki se Japnišče imenuje, se nahajajo rimski opečni grobi, pomešani s prazgodovinskimi ostanki (gradišče je stalo na bližnjem »Gradu«).

Čez Vrtojbo je vodila rimska cesta skoro na istem mestu, kakor sedanja okrajna cesta. Koj onstran nje, na travnikih »Praprotno«, so se našli l. 1885. rimski grobi, kateri pa niso bili znanstveno preiskani. Na bližnjem griču Marogovnik (79 m) se nahaja kraj »Na fabriki«, kjer leži v zemlji vse polno rimske opeke, iz česar se da sklepati, da je tam stala rimska opekarna. Tam gori piha vedno močen veter, zlasti ob času burje (od božiča do pusta), a spodej je otišje.

Pod Morogovnikom se sledi rimska cesta poleg sedanje 10 m na široko. Pri prvi opekarni, vzhodno od cerkve sv. Antona v Biljah, krene jo na desno v stran in vodi po polju naravnost proti cerkvi sv. Lovrenca v Bukovici. Okoli te cerkve, zlasti na njeni vzhodni strani, je stala rimska postaja »Ad furnulos« (pri pečéh), ker tu na posestvu kmeta Pičulina so našli temelje rimskih poslopij, mozajična tla, nadpisne kamene, opeko z napisi, kuhinjsko posodo (zlasti sklede in zdele), amfore itd. O pustu leta 1894. je kopal na tem mestu grof

Delmestri iz Medeje (z vladno podporo?) ter nakopal več za-
bojev starin. Boljše predmete je ohranil za-se, a slabše izročil
konservatorju Majoniki za goriški muzej, na pr. železne konjske
podkve, novce itd. Železne predmete, opeko in novce so našli
v veči množini tudi bolj proti vzhodu, pri točki *a* okolične karte.

Od Bukovice je držala rimska cesta naravnost proti se-
točju Vogersččeka in Lijaka, in sicer bržkone blizu
točke 49., da ni bilo treba dveh mostov delati zaporedoma.
Potem se je vzdigala počasi ob prisojni bolj položeni strani
(na desnem bregu potoka Vogersččeka) do sedla Bezo-
vlak 122 *m* na meji med občinama Črniče in Dornberg. Todi
je popolno zavetje in tišina. Tudi ob največji burji prihajajo
prebivalci iz vasij Osek, Črniče, Batuje in Selo po tej poti na
Vogersko in gredo dalje po »Grofovi dolini« na Gorico. Od
hiše pokojnega Janeza Pinjatarija, blizu cerkve v Črničah, pride
se lahko tudi o največjih zametih po rimski cesti v I uri na
Vogersko. Po obronku »Na bregu« ob Vogersččeku so našli
pri kopanju za vinograde že mnogo rimskih novcev (Mitth.
C. C. 1894, 127).

Od Bezovlaka se je vlekla cesta skozi »Črniški boršt«
(131 *m*) nad Huhovim mlinom, čez »Merjake« in prek Kon-
ščakove doline na R o d n e, parcela št. 83¹/₅, severno od Batuj.
Tukaj se še sledi rimska cesta (ali kmalu se ne bode več,
sedaj namreč spreminjajo občinske pašnike v senožeti), ker so
njene kolotočine v skalo zarezane. Te so do 17 *cm* široke,
4'5—8 *cm* globoke in 73 *cm* jedna od druge oddaljene. Vsa
cesta je 107 *cm* široka. Vodi pa dalje čez »Mlake« naravnost
proti cerkvi v Selah, in sicer na levi strani mimo nje. Na za-
hodni strani te vasi, na mestu Stepnjak (parcela 122 katastr.
mape) so našli okoli l. 1865. kos rimske ceste. Za Berbučevo
hišo v Selu (na parceli 549.) so našli po letu 1886. tik stare
ceste deset rimskih grobov iz II. stoletja in mnogo rimskega
denarja. Od Sela dalje je vodila rimska cesta čez občinski
pašnik Sovin proti Goričici. Tudi pod Sovinom so izko-
pali že večkrat star denar in staro orožje.

Od Goričice naprej še ni znana sled rimske ceste, ali vsakdo lahko vgame, da je vodila poleg današnje ceste naprej mimo Križa (mimo hiš »Na cesti«) proti Ajdovščini.

Od Ajdovščine dalje je držala rimska cesta proti Hrušici. Morala se je torej počasi vzdigati in siliti navzgor proti Podkraju; nekateri menijo, da je vodila nižje, nego sedanja, bolj proti Beli. Na nekem prazgodovinskem grobišču na »Izrejah« pri Senaboru (blizu cerkvice sv. Danijela?) so našli pri krčenju za vinograd pokončno stoječi rimski kamen . . . G. TEDIVS MODERATV(S) V. S. L. M. Visok je 85 cm in širok pod zgorenjim robom 20 cm. Splošno je znano, da so v prejšnjih časih v Beli kopali železno rudo. Še vedno se vidi nekaj žlindre okoli hiše posestnika Matije Ukmarja v Beli. Njegovo hišo imenujejo še sedaj pri »Plavžarju« in za njo se tudi še res vidijo ostanki nekega plavža. Ostanki železne rude se nahajajo dalje onkraj Cola (severno), pri vasi Polje, kjer so v novejšem času tudi že iskali premoga. (Poročilo učitelja Jož. Kostanjevca).

Pomniti je treba, da so se Rimljani kolikor mogoče ogibali takih mest, kjer huda burja piše, in burja razsaja najhujše med Colom in Podkrajem, potem dalje po dolini do Sv. Križa.*) Tu nekje se je morala dogoditi glasovita bitka ob Frigidu 6. septembra 394. leta. Kakor je iz obče zgodovine znano, hotel se je Evgenij, tajnik umorjenega cesarja Valentinijana II., polastiti cesarskega prestola. Zbral je v gorenji Italiji veliko vojsko germanskih plačancev in šel ž njo po Vipavski dolini proti zakonitemu cesarju Teodoziju, ki je prihajal s svojimi legijami iz Panonije skozi Emono in Navport. Utrdil je mejne prehode v Julijskih Alpah (v Hrušici?) ter kot pagan postavil na teh utrdbah rimske malike, zlasti beli kip Jupitrov z zlatimi strelami (Jupiter Fulminator). Dal jim je zažgati brez števila žrtev, da bi mu bogovi izprosili zmago nad

*) Najmočnejša burja je pri Slekotih, 2 km vzhodno od Šturij; tu svoje žrtve kar »zviva«.

Teodozijem. Evgenijeva vojska je bila zbrana v široki Vipavski dolini in se ni upala v nevarne gozdne prehode v Hrušici. Postavila pa je mnogo vojakov v zasedo na gorskem hrbtu, morda na Kolku (?).

Ko je bil Teodozij prekoračil prehode, videl je v nižini veliko število pešcev in konjenikov, katere so bili Evgenijevi pristaši uredili, da so pričakovali bitke. Pa tudi na vrhu gore je opazil še mnogo sovražnikov, ki so mirno pričakovali odločbe. Prednje čete Teodozijeve so se koj spopadle z Evgenijevo vojsko in nastala je srdita, jako dvomljiva bitka, ker po človeškem proračunanju ni bilo rešitve za Teodozija, če so ga napadli od zgoraj doli oni, ki so bili na gori postavljeni. Teodozij se je obrnil v tej stiski k Bogu in začel moliti na neki skali (jugozahodno od Trileka?). Ko so oni na gori zapazili, da jim stoji nasproti njih zakoniti cesar v lastni osebi, so se prestrašili in njih poveljniki so poslali Teodoziju poročilo, da se hočejo predati. Cesar je sprejel njih ponudbo in ukazal potem znova udariti na spodnjo vojsko (in deprensus). Zaradi tesnega prehoda so se mogli Teodozijevi vojaki le počasu razvijati. Cesar je torej skočil s konja in tekkel pred vojsko ter zavpil: »Kje je Teodozijev Bog?« Njegovi barbarski zavezniki (bilo je baje 10.000 Gotov) so se hrabro borili, ali nasprotniki so jih toliko pobili, da so Teodozijevi poveljniki silili, naj se bitka odloži do drugega dne. Cesar je prebil celo noč v neki kapelici, večinoma v molitvi. Neka ponočna prikazen ga je ojačila, da je poln zaupanja drugo jutro ukazal bitko ponoviti. Tudi njegovi poveljniki so se čutili ohrabljeni in neustrašeni Bakurij je drl nad upornika, gazeč pred seboj vse, kar mu je nasproti prišlo. Med bitko se vzdigne huda burja, ki je pušice Evgenijevih vojakov zavračala in jih strelcem samim v obraz metala.

Evgenij je stal med bitko na nekem griču (nad sv. Ahcem pri Budanjah?) in je za gotovo mislil, da je Teodozij izgubil bitko. Ukazal je svojim, naj pripeljejo zmaganega cesarja uklenjenega pred njegovo obličje. Ko so vojaki hiteli proti griču,

mislil je, da mu prinašajo poročilo o zmagi. Toda, kolika prevara, ko je videl, da so ga lastni vojaki zgrabili in zvezali. Teodozij jim je bil namreč obljubil pomiloščenje, če pripeljejo Evgenija zvezanega predenj. Ko se je to zgodilo, mu je Teodozij očital izdajstvo. Evgenij se je vrgel na kolena pred cesarjem in ga prosil, naj mu samo življenje daruje. Toda lastni njegovi vojaki so ga usmrtili, mu odsekali glavo in jo na kol obesili ter pozneje po Italiji okoli nosili. Ko je bil Evgenij vjet, prestopili so tudi bolj oddaljeni oddelki njegove vojske k Teodoziju in ta je vsem odpustil. (Rufin, Hist. eccles. II. 33; Theodoret V. 24.)

Po preiskavanjih prof. Müllnerja (Emona 121—129) je vodila rimska cesta vedno poleg sedanje, včasih pa tudi na isti progi, kakor sedanja, ki je bila še do l. 1728. državna poštna cesta. Postaja »In Alpe Julia« je stala že onstran najvišjega mesta v Hrušici (Corpus J. L. v. V. p. II. tab. I.), torej pri razvalinah cerkvice sv. Jere, kjer se ozidje nekdanje rimske postaje še dobro pozna (Emona, 125). Od tod naprej je bilo le še V miljar (7,5 km) do naslednje postaje »Longatico«. Ta razdalja kaže na Cerkovsko vas ali Gorenji Logatec. Tukaj se pozna na osamljenem griču Tabor rimsko zidovje in blizu njega tudi staro grobišče (Emona, 118). Gotovo ni brez pomena, da se nahaja v Gorenjem Logatcu, kot središču vse župe Logatec, glavna in farna cerkev ter tudi grad, ki je bil nekdanj središče precejšnje gosposčine.

Le če je stala rimska postaja v Gorenjem Logatcu, potem se vjema tabulna razdalja (VI M. P. = 9 km) do naslednje postaje »Nauportus« s faktično razdaljo Logatec—Vrhnika. Rimska cesta je vodila brez dvoma po, ali tik proge »Stare ceste« čez Razkovec na logaško-ljubljanski okrajni meji skozi »ajdovski zid« po dolini navzdol proti »Štampetovemu mostu« in dalje na Hrib. Ajdovski zid naj se smatra kot »claustra Alpīs Juliae«, ali »praetentura Italiae«, t. j. obmejni branik proti navalom od noriške in panonske strani. Sledi se ga še dandanašnji prav lahko od Verda (nad Gradarjem) čez železnico visoko

gori pod Ljubljanski vrh, potem pa zopet navzdol čez Mirško, Zelniško in Dolinsko pot; čez Staro cesto popne se zopet proti Strmcu in Jerinovemu griču ter neha vrh Špiklja. Zid je bil nad 1 m debel, 2—2.5 m visok, brez jarka in nasipa. Stolpi so bili po 400—700 m jeden od drugega oddaljeni in z zidovjem združeni.

Te utrditve, kakor tudi izdelovanje in popravljanje cest so morali izvrševati vojaki. Tacit (Annales, I. 20) nam izrecno pove, da je bojni poveljnik poslal na Vrhniko manipule popravljat ceste in mostove: »Interea manipuli Nauportum missi ob itinera et pontes et alios usus.« Na drugem mestu pripoveduje Tacit (Ann. II. 8), da so morali vojaki tudi prekope napravljati.

S Hriba dalje je vodila rimska cesta nekako tako, kakor stara glavna cesta, na Vrhniko. Tu je moralo stati še mnogo rimskih poslopij, ker na parceli 2680 (nasproti Fröhlichove pivovarne) so našli mozajična tla, sestavljena iz belih, črnih in rudečih kamenčkov. Za Fröhlichovo tovarno je vodil lesen most na desno stran Ljubljanice; hrastovi stebri za njegove kobile se vidijo še sedaj v nizki vodi. Na polju tik tega mosta je kopal vrhniški poslanec in župan Gabrijel Jelovšek ter našel ogromno število svinčenih krogelj za prače in mnogo zidovja. Isti gospod je izkopal na griču Hruševica (parcela 2666) že mnogo temeljnega zidovja, rimsko okroglo opeko in rimske novce, med temi tudi zlate od Konstancija, srebrne od Cezarja, bronaste od Aurelijana, Makrina, Gordijana, Valentinijana itd. Pri zidanju vrhniške postaje pod Hrušico so našli l. 1898. lepo bronasto sulico, katero hrani g. Jelovšek.

In ravno pod Hrušico je morala voditi rimska cesta čez Črni potok proti Kantali (346 m). Ker je todi svet zelo močviren, bilo je gotovo treba mnogo grezilnih vejnikov in hrastovih križev, da se je cesta na površju obdržala. Pri kilometru 14.2 (od Ljubljane) vzhodno od »Stare šrange« je prestopila rimska cesta sedanjo državno cesto, katero so še le Francozi izdelali. Ko so kopali l. 1898. za vrhniško železnico, so jo zasledili na parceli 2103, pri kilometru 6.8 omenjene

železnice. Nahaja se 1·2 *m* pod sedanjim površjem, na nekaterih mestih celo le 0·5 *m*, na drugih pa do 2 *m* ter je 12 *m* široka. Sestavljena je od spodej iz domačega gramoza, »brusnik« imenovanega, po katerem je posut savski prod 1·2—1·5 *m* na debelo, tako da so kmetje tu že pred 20. leti začeli na več krajih pesek kopati za posipanje svojih poljskih potov. Pri Kamenpotoku (13·4—13·6 *km*) se nahaja rimska cesta že 20 *m* južno od državne, pri brzojavnem kolu št. 273 pa že 40 *m*. Dva stebra tamošnjega kozolca stojita na rimski cesti, a za dva druga je bilo treba pilote zabijati. Po vsi rimski progi leže hrastovi križi, ki so s cestnim blatom zadelani in obdani, kar je znamenje, da so se tla nekdaj znižala in da jih je voda preplavila, zato je bilo treba cesto zvišati.

Od križišča s sedanjo cesto je vodila rimska cesta prav naravnost do Loga, t. j. do tje, kjer se državna cesta ovije okoli griča sv. Ivana. V Logu stoji nasproti Verbičeve gostilne št. 19, 12·9 *km* od Ljubljane, odlomljen rimski miljniki, katerega so našli malo nižje na polju, tam, kjer rimska cesta mimo vodi. Nad podstavcem (0·3 *m*) je le še 0·8 *m* visok in nosi številko VIII, ki naznanja brez dvombe rimske milje od Emone.¹⁾ Osem rimskih milj je = 11·830 *km*, in ker se državna cesta meri od pošte, ki je 250 *m* oddaljena od severovzhodnega emonskega ozidja, se razdalja popolnoma vjema z rimsko

¹⁾ V VI. letniku lista »Argo« str. 199. kritikuje začasni kustos A. Müllner podpisanega opis rimske ceste iz Navporta v Emono in trdi še vedno, da je Emona stala na Igu. Ne samo trmo, nego še celo »greh zoper sv. Duha« bi mu lahko očitali, ker se zoprstavlja od vseh avtoritet (Mommsen, Hirschfeld, Büdinger itd.) priznani resnici in ker tudi sam nima čisto nobenega dokaza (nego samo domnevanja), da je Emona stala na Igu, kjer ni niti najmanjšega rimskega zidovja; tudi rimski kamni, ki so sedaj ali v ljubljanski stolnici ali v muzeju vzdani, niso stali nikoli na Igu, ker je Dolničar natanko zapisal, od kod so bili posamezni kamni prenešeni. Če je Peutingerjeva karta, na katero se g. Müllner opira, tako zanesljiva, zakaj pa je na njej zarisano, da se Sava izliva v Jadransko morje? — O cesti čez barje mimo Babne Gorice (ne Lavrice!), ki ni nikoli vodila na Ig (Studenc), bo govor v prihodnjem oddelku tega članka.

meritvijo. Blizu miljnika stoji tudi rimski sarkofag (1.85×0.55 m, 70 cm globok), ki služi sedaj za napojilno korito. Miljnik in sarkofag sta izklesana oba iz trdega podpeškega kamena. Na griču sv. Ivana je stala prazgodovinska naselbina z dvojnimi nasipom, ki drži precej daleč na vzhodno stran. Pri kilometru 11. sledi se stara barjanska pot proti Kušljanovemu gradu.

Od Loga dalje je vodila rimska cesta vedno v ravnini na podnožju gričev okoli Brezovice, mimo Pečovnika, vedno pod sedanjo državno cesto. Na ploskastem griču med Skandrom in Potokarjem (= Poldoxar) se sledijo ostanki velikanske rimske opekarne, 200 m na dolgo in 140 m na široko. Opeka, ki se tu nahaja, je 40 cm dolga, 27 cm široka in 9 cm debela. Pri Potokarju se je zavila rimska cesta na levo stran sedanje ceste pod Tomažinom. Tu so našli ob njej že več rimskih sarkofagov. Od Podsmreke je šla rimska cesta čisto naravnost proti Ljubljani, prav tako, kakor sedanja. Kmalu potem, ko prekorači sedanjo mejo ljubljanske občine, se začenjajo že rimski grobi, katerih se je že veliko našlo na Šteklingarjevem zemljišču, zlasti mnogo pa tam, kjer stoji sedaj tobačna tovarna. Ti grobi so segali celo na Trevново stavbišče (Deschmann, Führer, str. 103).

(Dalje prih.)

Mali zapiski.

Prazgodovinske izkopine na Dolenjskem. Začetkom decembra l. 1898. je preiskaval J. Pečnik južni obronek Vinivrhja pri Beli Cerkvi. Na neki njivi blizu vrhunca hriba je našel žgane grobe z dobro ohranjenimi kostmi, toda popolnoma strtimi posodami. Na vinogradu Antona Padariča, ki ravno leži in meri 20 m², je izkopal v globini 2 m 26 ogrodij iz latenske dobe. Našel je poleg moških ogrodij železne sulice, meče, ščite in nože, pri ženskih pa fibule na verižicah, steklene jagode, vretence, zapestnice, lepe zanožnice, posode itd. Sredi obronka na precej strmem mestu je izkopal kmet vinogradnik 11 latenskih grobov, ki so bili večinoma prazni, le štirje so imeli več starin: železne meče, ščite, zapestnice, jagode in več posod, katere pa je nevednež strl. Dne 22. januarja letos so našli koj nad Belo Cerkvijo dva ženska groba; v prvem je bil železen nož, železno vretence, zapestnica in sklepanec; v drugem

pa ovratnica, čolničasta fibula, 4 uhani, na vsaki roki po jedna zapestnica in konec nog popolnoma strt lonec.

Pri Toplicah je začel kopati J. Pečnik februarja t. l. Gomila šte. X. je imela 10 ogrodij in 1 žgani grob. V njih je bilo več lončenih posod, sulic, fibul, 2 sekiri, 2 celi in dobro ohranjeni votli zapestnici, mnogo jagod itd. Gomila šte. XI. v gozdu Ivana Šenice s Sel je bila le plitko nasuta, 12 m dolga in široka ter 2,5 m globoka. Od zunaj se skoro čisto nič ni poznala, a imela je bogato vsebino. Neka ženska je imela zelo lep ovratni nakras, mnogo obeskov, med njimi je bil lep bronast konjiček, jagode, uhani itd. Neki moški je imel sulico in sekiro in dve tako veliki čertoški fibuli, kakoršnih poprej še niso našli pri Toplicah. Zdi se, da so bili v tej gomili večinoma vojaki pokopani, ker se je našlo mnogo sulic (17) in sekir (15). Poleg tega je bilo še mnogo čertoških fibul (dve med njimi sta imeli konjski glavi) in okrašenih sklepancev za pasove. Do 4. marca 1899 izkopal je J. Pečnik 28 grobov, a bržkone se jih bo še nekaj našlo, ker so se posamezni nasipi razprostirali še dalje v različni smeri. Kopanje se vrši na stroške prazgodovinske komisije v c. kr. akademiji znanostij in umetnostij, a starine se pošiljajo v prirodopisni muzej na Dunaj. Kdaj bo tudi deželni odbor kranjski kaj denarja dovolil za razkopavanje, da ne pojdejo vse najdbe iz dežele?

S. Rutar.

Od kod ime Tomaj? Vgibal sem, kaj bi to ime pomenilo. Je-li od sv. Tomaža? Ne, ker bi morala glavna cerkev biti posvečena temu svetniku, kar pa ni. Glavna zaveznika tomajske župnije sta prvaka apostolov sv. Peter in Pavel. Res, da je na stranskem altarju sv. Tomaž (s sulico), vendar niti po slovničnih niti po glasovnih pravilih ne gre izvajati Tomaja od sv. Tomaža. V tem slučaju bi bil ostal početni ali končni sikovnik *s* ali *š*, kakor se kaže pri vasi Štomažu, ki spada pod bližnjo župnijo Štjajk—Št.-Jakob. Sedanja župna cerkev v Tomaju je bila zidana l. 1637., kakor kaže letnica na pročelju nad glavnim vhodom, a ime Tomaj se nahaja že v 13. stoletju. Prvotna župna cerkev je bila mala cerkvica M. B. v Britofu-Tomaju. Tōmaj od kor. *to*, *tu*, kakor v latinskem *tu-mescere*, slov. *o-to-viti*, *to-lsto*, bi značilo mali griček, ki se dviguje nad drugim svetom, kakor neka *o-teklina*, *o-to-k*, *Tabor*, kjer je župna cerkev, je res vzvišen nad vasjo in lep razgled je odtod po vsem Krasu. Toda ime Tomaj se nahaja še drugod, kjer ni hribov in gričev, na pr. na Ogerskem v onih pokrajinah, kjer so stari Slovani bivali tam pri Blatnem jezeru. *Badascon-Tomaj* (v sodnijskem okraju Tapolča) v vesprmski škofiji, *Lesencse-Tomaj* in *Tomaj-Pusza*. Pri Benetkah, kakor mi je pravil star vojak, je tudi vasica *Tomajo*. Odkod je tedaj naš Tomaj dobil ime? Tōmaj = tōmun, tolmun, pomeni jamo ali brezen, ki vodo požira. V sredi Tomaja je bil nekdanj župnikov ovočnjak (sadni

vrt) imenovan »Jama«. Sedaj je »jama« z obokom pokrita. V žrelo one jame tomája poniciuje vsa voda, ki ob nalivih priteče iz zgornje vasi, od cerkve iz Tabra. Ustno poročilo pravi, da je bilo tu v starodavnih časih jezero. Pleteršnikov slovensko-nemški slovar ima na strani 676.: *tolmun*, eine tiefe Stelle im Wasser, der Tümpel; isto pomenja *tomun* in *tovun*. Od tod imamo več krajevnih imen na pr.: *Tomín* — *Tolmín*, koder voda Tolminšica v globoki strugi mimo teče. Na Kranjskem: *Tomajna*, *Tomačevo*; na Primorskem: *Tomáčevica*, kjer je velik dol, kamor se izgublja voda o velikih nalivih. Uradno so začeli to imé pisati »Tomáčevica«, a ni pravilno, ker ljudstvo določno izgovarja *Tomáčev'ca*, in tam nimajo nobene cerkve.

Korenina *tlm* — *tolmačiti* je temnega izvora, a ipak je slovanska. V okrožju češkega in poljskega narečja so kraji istega korena: češki *Tlumačav*, poljski *Tlumač*. V Miklošičevi knjigi: »Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slavischen,« berem samo *tom*, a *tlm* ne. *Tolmín* mora biti iz iste korenike, kakor *Tlumač*, kakor kaže nemški *Tolmein*, ital. *Tolmino*, lat. *Tulminum*. Isto *Tolmačevo* pri Ljubliani. (Levstik v »Novicah« 1866, str. 394.) Tudi »*Tòvun*« je istega korena. Na Hrvaškem pod senjsko (Zengg) biskupijo je župnija *Touinj* (*Thouin*). Po Slovenskem ne najdem sicer samega *Tovun*, pač pa sta (s preponom) *ma-tovun* dva kraja: *Matovun* pri Škocijanu, kjer voda Reka v jamo ponika, torej bi pomenjal *Matovun* = *grosser Wasserschlund*, in v Istri mestece *Matovun-Motovun* (ital. *Montona*), pri vodi *Mirni* (*Quieto*). Veliki gozd v dolini poleg reke se imenuje *Matovunjski gozd*, »*Der Forst von Montana*«, kjer so že Benečani najlepše hraste sekali za svoje ladje. *Montona* ni od ital. *monte* — hrib, nego popačeno iz stare slovanske besede *Matovun*. (V slovenščini imamo še drugih besed s preponom *ma*, na pr. *klen* in *maklen*, *sosna* in naše *ma-cesen*, pa o tem ie pisal pokojni B. Raič v nekdanjem Vestniku.)

Naš kraški *Tòmaj* (v *Tomáju*, iz *Tomája*) je v starejših listinah pisan tudi *Thomay*, *Thomai*, celo *Thomadium*! Ko se je kopalo za temelj novi zgradbi na tomajskem Tabru, so našli mnogo črepinj od žar in loncev in ročev lončenih posod, posebno pa onih prstenih kolačev (*torcheres*), ki se povsod nahajajo na starih tabrih. Znameniti so ti kolači radi okraskov (*Tüpfelornament*), ki neki kažejo, po mnenju strokovnjaka dr. Marchesettija v Trstu, na 5. stoletje pred Kristom. Našli so železen mal lemež, katerega je dr. Marchesetti krstil za »*vomere ceitico*«, keltiški lemež. Dalje so našli par bronzenih zapestnic in uhanov (s tremi rinčicami), in ti da so slovanski (specifiko slavo), je rekel isti g. doktor in muzejski vodja v Trstu. No, iz kojega stoletja pa so ti uhani? vprašal sem g. vodjo. »Nekako iz sedmega stoletja po Kristu«, je rekel. Je-li to verjetno? One črepinje, roči, kolači, lemež, uhani, vse to se je našlo tam

pomešano drugo z drugim. Lemež ne more biti keltiški, ker take lemeže rabijo še dandanes po Istri, da ž njimi pripravijo ali »mekoté« zemljo, da jo potem lože skopajo. Kolače, lemež, uhane in neke črepinje sem oddal v tržaški muzej. Lansko leto so kopali grapo za trte na tomajskem Gradišću ter so našli dve ogrodji, menda moža in žene. Ženska je tudi imela iste vrste uhane, kakor so bili v bližnjem Tabru. Ob novem letu letos je prišla iz Reke prekupovalka (Marija Gallovich) ter je mnogo starin pokupila po Krasu, vzela je tudi ona dva uhana. Dala je zanja 20 novčičev. Še-le potem, ko je bila že odšla, sem o tem zvedel.

Mat. Sila.

K životopisu slovenskega pisatelja Jurija Gollmayra. Leta 1773. je bil Jurij Gollmayr učenec latinskih šol pri oo. jezuitih v Ljubljani. V tedanjih gimnazijskih izvestjih, nosečih naslov: Nomina | in | arena literaria victorum | qui | insigni munificentia | inclytorum | ducatus Carnioliae | statuum | in aula academica | collegii societatis Jesu | Laibaci | proemiis donati sunt, | aut | his proxime accesserunt. | Mense septembri die VIII. | c1o10cc. LXXIII. | (Tiskano vse z majuskuli.) Typis JOANNIS FRIDERICI EGER, Inclyt. Provinc. Carn. | Typographi — stoji: Ex Rhetorica: Georgius Gollmayr Carn. Rathmanst. Doma je bil iz Lesec, ki so tedaj spadale še pod radovljiški zvon. Sošolca sta mu bila pri jezuitih Anton Linhart in Jurij Veha.

V zapisniku škofijskih ukazov štev. 1. (Protokoll der Ordinariats-Verordnungen Nr. 1), hranjenem v trnovskem župnem arhivu v Ljubljani, je zabeležen razglas ljubljanskega višjega škofa Mihaela Brigida, s katerim lepo proslavlja načelnika škofijske pisarne in konzistorijskega svetnika Jurija Gollmayra ter naroča duhovnikom, naj izpolnujejo vse škofijske ukaze in odlöke, podpisane z njegovim imenom, ter naj mu skazujejo popolno zaupanje in poštovanje. Razglas slöve: Unserer ehrwürdigen lieben Pfarr- und Kuratgeistlichkeit des Dekanates Laibach unseren Gruss und Segen bevor! Die vielljährigen bei den wichtigen Dioezessangeschäften gesammelten ausgezeichneten Verdienste Unseres Kanzlers und Konsistorial Raths Herrn Georg Gollmayer dienen uns zum Beweggrunde ihn, nachdem er sich durch seine in allen Fällen bewiesene Klugheit, Bescheidenheit, und Wissenschaft unseres vollkommnen Zutrauens würdig gemacht hat, in obiger Eigenschaft der sämmtlichen ehrwürdigen, lieben Pfarr- und Kuratgeistlichkeit zu dem Ende vorstellen, damit sie ihn als solchen anzuerkennen, und alle unter seiner Unterschrift erfolgende Ordinariats Anordnungen und Erlässe als solche anzusehen, sie pflichtmässig in die Befolgung zu setzen, und ihm mit allem Vertrauen die schuldige Ehrfurcht zu erweisen wissen mögen. Aus der Fürsterzbischöfl. Amts Kanzley. Laibach am 20ten Dezember 1801. Michael Erzbischof m. p.

Generalni vikar Jurij Gollmayr je bil med tistimi tali, ki so jih Francozje po noči med 31. velikim srpanom in 1. kimalcem 1809 zalotili kot poroke, do bo kranjska dežela plačala zahtevano vojno davščino. Z drugimi tali vred so ga pripri na Gradu ter nastopnega dne ob 5. popoldne odvedli v trdnjavo Palmanuovo, odkoder se je vrnil v Ljubljano dne 11. listopada 1809 (*»Carniolia«* 1843, str. 391; Dimitz, *Geschichte Krain's*, IV, 295). — Stolni prošt in generalni vikar Gollmayr je umrl dne 10. velikega srpana 1822 za oslabelostjo. Dan potem ga je pokopal kanonik in c. kr. gubernijalni svetnik Jurij Mayer. (Mrtvaška knjiga stolne cerkve ljubljanske.) — Gollmayrova knjiga: *Sveta Matja*, ki jo je v 12. izdaji temeljito popravil Matej Ravnikar, je izšla l. 1839. pri Blazniku v 17. natisku. I. Vrhovnik.

Slovenski napis na stari cerkveni umetnini. V Slovenjem Šmihelu blizu Grabštajna na Koroškem se je nahajala umetno izdelana mašna pala. Veznina na licu je predočevala trnjevo krono, ime IHS, rdeče srce, zgoraj križ, okrožen s Kristusovimi mučili. Spodaj ob robu sta bili z goškimi črkami vezani besedi: amor mors. Na drugi strani je stalo ime: Adamus Saxo, nad njim: IHS, spodaj je bila letnica: anno domini 1598; v središču je bil nameščen slovenski napis. — *Kunsttopographie Kärntens* str. 414. — *Der Kirchen-Schmuck* 1895, str. 43.

Slovstvo.

I. *»Zgodovina Poličanske župnije z nekaterimi pogledi v njeno okolico.«* Spisal dr. Jožef Pajek. Maribor 1898. Natisnila tiskarna sv. Cirila. 138 strani v mal. 8°. — Pisatelj te knjižice nam najprej na kratko pripoveduje nekoliko iz starejše zgodovine Slovencev, v poznejšem delu pa se, kar je tudi naravno, ozira le bolj na zgodovino poličanske župnije in na to, kar je ž njo v zvezi. Najnatančnejši je proti koncu, kjer se peča z najnovejšo zgodovino poličanske cerke. Če pisatelj tu in tam ni porabil marsikakega zgodovinskega vira, ne smemo mu tega tako hitro zameriti. To se bode še marsikomu pripetilo, dokler ne pridemo do tega, da bi vsaj glavno gradivo za našo domačo zgodovino zbrali in izdali, kakor to delajo tudi drugi narodje. Hvaležni smo lahko pisatelju za to, kar nam je novega podal v svoji knjigi. Veseli nas, da je knjiga pisana za Slovence, ne pa za tujce. Kos.

II. *»Voditelj v bogoslovnih vedah.«* Izdajajo profesorji kn.-šk. bogoslovja v Mariboru. Urejuje dr. Fr. Kovačič, profesor bogoslovja. Letnik I (1898) v štirih zvezkih ima 312 str. v vel. 8°. Letnik II. (1899) do sedaj I. zvezek s 96. str. Natisnila tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Prvi letnik stane 1 gld. 20 kr., drugi letnik pa 2 gld. — Ker nam ta časopis ne prinaša samo bogoslovnih razprav, temuč tudi marsikak historični sestavek, zato je pač na mestu, da se zanj zanimlje tudi prijatelj domač

zgodovine. V prvem letniku nam opisuje dr. Jožef Pajek cerkev naše ljube Gospe na Lebarju pri Mariboru (glej str. 119—123, 195—204 in 275—283). Na str. 224—229. ocenjuje dr. A. Medved Schuster-jevo knjigo »Fürstbischof Martin Brenner«, na str. 303—310 pa M. Sl. (Matej Slekovec) Pajkovo Zgodovino poličanske župnije. Prvi letnik je imel tudi prilogo s sestavkom »Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjske«. Življenjepisne črtice. Nabral M. Slekovec. 44 str. v vel. 16°. V prvem zvezku II. letnika nam je spisal dr. J. Lesar na str. 20—23 sestavek v Štivalskem evangeliju, dr. Jožef Pajek pa na str. 51—61 o ostankih dveh krščanskih bazilik rimske Celeje. — Na str. 86—90 odgovarja dr. J. Pajek M. Slekovcu na njegovo oceno, priobčeno že v I. letniku omenjenega časopisa. Na str. 88., v 21. pravi rečeni pisatelj, da se je splošno naseljevanje Slovencev izvršilo v drugi polovici devetega stoletja. Mislim, da je beseda »devetega« na tem mestu lapsus calami. Ako bi vendar v resnici hotel kaj takega trditi, bi ne bilo težko dokazati, da se moti. Razun naštetih sestavkov in ocen pa so natisnjene v »Voditelju« še druge razprave, katere morejo prav tako zanimati teologa, kakor zgodovinarja. Tako na pr. spis dr. Fr. Sedeja »O nekaterih znova najdenih spomenikih, tičočih se sv. pisma«.

Kos.

III. *Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu* je ravnokar izdala pet znamenitih znanstvenih knjig in te so: 1.) Dr. Djuro Šurmin: *Hrvatski spomenici*, zvezek I., obsegajoč na 500 straneh hrvatske listine od l. 1100 do 1500. Teh spomenikov izidejo še tri knjige. Građivo je večinoma zbrano iz Kukuljevičeve in Lopašičeve zbirke, drugo je iz arhivov. Tudi z glagolico in latinico pisane listine je pisatelj izdal zaradi jednodnosti v cirilici. — 2.) *Starine*, XXIX. knjiga; med štirimi spisi te knjige je posebno važen sestavek o Srečkovičevem srednjobolgarskem evangelju. — 3.) Dr. Ant. Radić: *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, zvezek 3, drugi del. Tu mej drugim L. Kuba nadaljuje spis o narodni glasbeni umetnosti v Dalmaciji. 4.) in 5.) Rad. V zgodovinskem delu »Rada« P. Matković priobčuje: *Potovanje po Balkanskem polotoku v 16. veku*. V prirodoslovnem delu so pa sestavki o geologiji, potresih na Hrvatskem l. 1898. itd. Čestitamo Hrvatom na odličnem napredku znanstvene književnosti in vabimo izobražene Slovence, da posežejo po teh znamenitih knjigah, katere je prejelo »Muzejsko društvo za Kranjsko« in jih odstopi muzejski knjižnici v Rudolfinu.

IV. *Das kaiserl. königl. adelige weltliche Fürstenthum im Herzogthume Krain*, spisal deželni tajnik Josip Pfeifer. Brošura obsega 37 strani in je ponatisnjena iz podlistkov letošnje »Laibacher Zeitung«.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.